Ateneu Santboià

jaciment arqueològic viu

Màster de Gestió Cultural
Treball Final 2012
Germinal Sánchez Medina

Ateneu Santboià

BASES CONTEXTUALS

- BASES CONTEXTUALS

JUSTIFICACIÓ/FINALITATS....4

ANÀLISI DEL TERRITORI....7

ANÀLISI DEL SECTOR....12

ALTRES POLÍTIQUES....17

ORIGEN, ESTAT ACTUAL i ANTECEDENTS....20

ANÀLISI INTERN i DIAGNOSI....22

ANNEXOS....24

NOTES....28

BIBLIOGRAFIA i ALTRES FONTS....32

Volem delimitar clarament quin és el gran objectiu que inspira la realització del projecte cultural presentat, al mateix temps que defineix els seus fonaments conceptuals. Val a dir que entenem la cultura des de la seva doble accepció; des de el seu més ampli espectre com aquell context dinàmic, com el document actiu, en el que s'insereixen com a estructures de significació des dels costums i una cosmovisió compartides a les arts i la cultura material que els reflecteix en part; i un nivell *micro*, com aquells elements que s'inclouen en allò que sovint anomenem 'escena cultural' tot fent referència a una concepció més restringida i susceptible de ser gestionada. Fet aquest aclariment, presentem un projecte estretament lligat a la institució des de la qual es proposa liderar-lo, l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat en el marc del Pla Estratègic de Cultura vigent, i concretament envers l'àmbit del patrimoni. Són tres les finalitats principals d'aquest: la posada en valor del patrimoni arqueològic i històric local, la utilització del mètode participatiu durant el procés i la conjunció d'aquests per potenciar la creació d'un producte turísticocultural sostenible. Es tracta, en suma, d'aprofitar el potencial del patrimoni cultural local per encarar tres dimensions bàsiques: la científicocultural, referida a la conservació, investigació i difusió del bé patrimonial; la social, com a valor simbòlic i identitari, la capacitat de cohesió social i el seu valor estructurador de l'espai comunitari; i econòmica, en referència tant al esforç econòmic ordinari i d'inversió que comporta un projecte de patrimoni com al seu valor com a creador de riquesa i impactes econòmics directes i indirectes.

Recentment, l'Ajuntament de la localitat ha adquirit en propietat un solar de certa importància: ubicat en una zona localitzada en l'Àrea d'Expectativa Arqueològica del Catàleg i Pla Especial de Protecció i Rehabilitació del Patrimoni Arquitectònic i del Pla Especial de Protecció del Barri Antic de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat; per la seva singularitat per a les dinàmiques socials i culturals locals del passat i del present; i amb una bona ubicació respecte a les principals vies de comunicació. Es tracta del solar de l'Ateneu Sanboià, institució sorgida d'iniciatives socioculturals populars de finals de segle XIX, que va arrelar fortament en l'àmbit de la cultura popular santboiana a través d'activitats diverses: cinema, teatre, balls, formació, etc. A finals dels anys 90 una mala gestió de l'entitat va portar-la a la bancarrota i els terrenys van ser subhastats i, després d'un llarg temps de plets, comprats per un grup inversor. Durant aquest temps, un grup de joves, alguns dels quals podrien vincular-se al moviment '*okupa*', van anar dinamitzant activitats dins d'un edifici en tan mal estat de conservació que constituïa un veritable perill per a la seva integritat física (concerts, locals d'assaig, Festa Major Alternativa, tallers...). L'adquisició d'aquest terreny, d'uns 6800 m^2, ha obert la possibilitat de prendre una sèrie d'iniciatives per a la seva gestió pública, i que en algun cas estan més o menys avançades: elaborar un pla participatiu sobre els futurs usos, desenvolupament d'un projecte urbanístic i arquitectònic, fer excavacions arqueològiques, realitzar una planificació urbanística, o projectar un equipament de ciutat modern i emblemàtic que fomenti la dinamització cultural de la ciutat i que sigui hereu de l'esperit i la memòria de l'Ateneu Santboià. Com es pot veure, l'històric d'aquest solar recull un ampli ventall dels àmbits de la cultura, si més no amb certa relació, però que ara es vol centrar en el que de forma inevitable ha de ser la part inicial de qualsevol altre projecte constructiu o urbanístic; la investigació i documentació arqueològica de les restes tal i com obliga la llei[1], a la que sumem la seva posada en valor com a recurs cultural en procés d'estudi.

Així, la intervenció que aquí es proposa està encaminada, en primer lloc, cap al foment i la potenciació de la recuperació, estudi, interpretació i difusió/accessibilitat del patrimoni arqueològic i de la seva metodologia d'investigació gràcies a l'existència d'un solar amb un alt grau d'expectativa arqueològica que pot aportar gran quantitat i

qualitat d'informació històrica per al coneixement del passat. A Sant Boi de Llobregat es compta amb certa experiència de gestió del seu patrimoni històric i arqueològic gràcies a la tasca duta a terme durant molts anys per diferents agents, però tot i així, es constata la necessitat de desenvolupar projectes de recuperació i impuls per donar a conèixer la seva riquesa patrimonial, molt concentrada en el Nucli Antic que "portador d'una trajectòria i d'uns valors singulars, no és en l'actualitat el centre cultural (…), ja que està desconnectat de la resta de la ciutat"[2]. D'altra banda, hem de dir que la proximitat del recentment inaugurat Museu i del jaciment arqueològic musealitzat de les Termes Romanes es veuen afectats per aquesta desconnexió, que va més enllà de les barreres físiques imposades pel territori o l'urbanisme existents passant a ser una qüestió de llunyania psicològica. Això fa que "una gran majoria de santboians desconeixen la història de la ciutat, el propi territori"[3]. Volem oferir un recurs complementari que contribueixi al discurs interpretatiu del patrimoni local, enfront d'un altre més descriptiu, i que ajudi al visitant a entendre'l. Així, per al cas del solar de l'Ateneu es preveu: la "musealització" en ple procés d'investigació, mitjançant l'excavació en extensió de tot el solar mentre dura el procés de definició de la resta de plans transversals (usos, urbanisme, equipament) que es volen elaborar i assumint que els resultats de l'excavació podran condicionar-los.

En segon lloc, la importància de considerar la cultura com un dret fonamental[4], acceptant-la com el quart pilar del desenvolupament sostenible[5] en tant que motor de canvi social[6], assumint-la com un procés dinàmic i complex on les persones s'hi relacionen[7] i que afecta a altres polítiques de forma transversal, així com el creixent protagonisme dels contextos locals inherentment dinàmics[8], ens ha portat a tractar i defensar un dels temes que creiem cabdals per a una millora qualitativa de la gestió de la cultura: la participació[9] com a mètode-procés aprofitant el màxim d'eines disponibles que hi ha al seu abast i conscients de les seves característiques[10] i del seu valor en tant que augmenta l'eficiència, aprofundeix en la democràcia, reconeix a la ciutadania, afavoreix la integració i el sentiment de pertinença, estimula la responsabilitat pública i ajuda a entendre la complexitat. Inspirats en l'històric que presenta el solar sobre el que es vol intervenir i els dèficits apuntats anteriorment, s'ha volgut dur a terme una tasca que impliqui de forma comunitària a la ciutadania local en aquesta tasca. Entenem la participació en la seva doble accepció d'elecció i expressió creativa, des del que es defineix com «administració relacional» i incorporant-la en les diverses fases del procés cultural[11] per afavorir al mateix temps la consecució d'una «ciutadania cultural» que gaudeixi i participi dels anomenats valors intrínsecs de la cultura: memòria, creativitat, coneixement crític, ritus, excel·lència, bellesa i diversitat; capaç d'involucrar a diferents col·lectius generant interessos i inquietuds comuns[12]. Tot plegat, és el reflex de la voluntat de que la societat civil sigui la protagonista i el motor de transformació i mobilització afavorint els processos bidireccionals mitjançant els quals es poden transmetre coneixements, costums, valors i maneres d'actuar, que supera el model desenvolupista en polítiques de patrimoni i incorpora conceptes com integració i interculturalitat en un procés de socialització dels individus dins un context local des del qual la diversitat cultural resisteix, negocia i interactua.

Però l'oportunitat que se'ns presenta també vol brindar la possibilitat de treballar amb altres sectors de forma transversal l'aspecte participatiu que es proposa. Potenciar el desenvolupament d'un recurs educatiu i cultural que derivi en un producte turístic sostenible a nivell social, cultural econòmic i mediambiental que apropi la realitat del territori cap a una demanda específica i segmentada que cerca cada cop més l'aspecte experiencial en els seus desplaçaments. Un perfil de turista que vol una implicació en algun tipus manifestació cultural local cobrint unes expectatives d'exclusivitat reals. Es tracta d'un producte de l'anomenat turisme creatiu, *"un turismo en el que el visitante tiene una interacción educativa, emocional, social y participativa*

con el lugar, su cultura y sus autóctonos. Los turistas se sienten en estos destinos como ciudadanos"[13]. Com ho farem? Es tracta de dur a terme accions i estratègies encaminades a la participació d'estudiants en la creació de coneixement històric que es proposa com a base del projecte, i en la línia que es recull en el propi Pla de Cultura mitjançant convenis amb universitats[14] però ampliant-lo cap a universitats d'arreu d'Europa. Creiem estratègica l'aliança entre la societat educadora i els agents culturals reivindicant el caràcter intersectorial d'ambdós, per posar en valor les identitats culturals i la seva diversitat fent-los visibles[15], i en la idea que diu que *"la identidad cultural de un pueblo se renueva y enriquece en contacto con las tradiciones y valores de los demás"*[16]. Podem dir que el primer dels propòsits, de base localista, ha de servir per establir vincles amb possibles visitants forans que ajudaran, al mateix temps, que amfitrions valorin el ric patrimoni existent al seu municipi i a posar-lo en valor; recollim, doncs, l'aspecte local i global en el projecte a la manera d'una globalització de la cultura local amb mesures per oferir elements culturals autòctons, ja que *"regiones experimentaron un desarrollo exitoso mostrando la posibilidad de combinar lo nacional con lo internacional reservando un desarrollo propio"*[17].

Necessitem dinamisme envers als processos culturals actuals, estem obligats a advertir els canvis, a que es puguin qüestionar les conviccions socials més monolítiques, a que la cultura sigui un instrument d'acció i no només de contemplació supèrflua. No pot ser *"algo que conforma a los sujetos humanos a las necesidades de un nuevo tipo de gobierno, que los remodela de arriba a abajo, y los vuelve dóciles, moderados, distinguidos, amantes de la paz, tolerantes y desinteresados agentes del orden público"*[18]. L'objectiu últim, ha de ser la llibertat individual tal i com la defineix Amartya Sen: *"personas socialmente más completas, que ejercitan sus propios deseos (entendidos como capacidad de hacer elecciones deliberadas), interactuan e influyen en el mundo en el que vivimos"*[19].

El territori de Sant Boi de Llobregat[20]. El projecte s'emmarca dins l'actual terme municipal de Sant Boi de Llobregat, els límits del qual queden compresos dins del quadrat definit per les coordenades UTM: (Y= 416350, X= 4571100) i (Y=423050, X= 4579350). Amb una extensió de 21,94 km^2, és situat a la dreta del riu Llobregat i ocupa terrenys plans d'al·luvió a la Marina, o delta del Llobregat, ensems que la part de ponent del terme és accidentada pels darrers contraforts del massís Garraf – Ordal, i destaca la muntanya de Sant Ramon (289 m.s.n.m.) que funciona com a partió de termes entre Sant Boi, Viladecans i Sant Climent de Llobregat. La vila, al capdavall de la vall del Llobregat, però emplaçada al vèrtex superior del delta, ha estat un punt geogràficament estratègic per al pas del riu cap a la ciutat de Barcelona, l'eix del Llobregat ha funcionat com una de les poques vies naturals d'accés. També ho ha estat en direcció contraria envers al litoral sud-oest o cap a l'interior a través de la serra de l'Ordal. Tot plegat ha comportat que tingui una gran importància en la xarxa de comunicacions viàries i en les plataformes logístiques d'avui dia (port, aeroport, tren, autopistes, etc.).

Apunts d'Història local[21]. Des de les primeres ocupacions documentades al territori la realitat geogràfica i els recursos disponibles al territori han marcat el desenvolupament de les diferents societats que s'hi van assentar a l'actual espai que ocupa el terme municipal de Sant Boi de Llobregat. Les primeres noticies són d'època ibèrica (segle IV a.C.), però no és fins a la colonització de la Roma Republicana (197 a.C.) que es produeix un ús intensiu de la zona més fèrtil, el delta, i un progressiu canvi dels patrons d'assentament més propi de la nova organització productiva amb certa una especialització de cultius, entre els quals la vinya, i que va donar certa prosperitat als seus pobladors. Després de les convulses migracions germàniques Sant Boi anirà configurant-se com a entitat territorial diferenciada en un moment en que el desplaçament de població envers al camp i l''incipient institucionalització de la religió cristiana en forma de parròquies. Però va ser la incursió de l'Imperi Islàmic al segle VIII la que va donar la primera noticia documental d'un assentament al municipi santboià que acabà després de menys d'un segle d'ocupació amb l'entrada carolíngia, l'establiment de la Marca Hispànica i el repoblament de la zona conquerida.

Durant els segles posteriors al XVI es produeix l'anomenat cicle demogràfic modern amb tot un seguit de millores sanitàries i un augment poblacional important suportat en una major explotació agrícola amb nivells productius superiors. Es tracta d'una època important per al municipi, que ja és conegut com a Sant Boi i compta amb el seu propi govern, degut al seu paper durant el setge barceloní de 1714 per ubicar-s'hi la residència del conseller en cap Rafael de Casanova. El caràcter eminentment agrícola perdurarà molts anys.

Als voltants de l'any 1900, Sant Boi ja era el municipi més habitat de la comarca. La primera indústria important data de l'any 1917, tot just quan s'inicia la construcció del clavegueram i la pavimentació dels carrers. La ciutat registrava una gran activitat cultural i social: l'Ateneu Santboià (1905), el Futbol Club Santboià (1908), l'Ateneu Familiar (1913), la Unió Esportiva Santboiana (1921), o la Biblioteca Popular de Sant Boi (1925). La guerra va suposar un fort trencament respecte a la notable activitat cultural desenvolupada fins llavors i va començar la suburbialització i l'auge incontrolat de la inversió privada generant formes de creixement urbà basades en l'especulació, que van configurar un territori desvertebrat i amb escassetat de serveis. Des de finals dels anys cinquanta es va produir un fort creixement d'activitats industrials al territori que va suportar amb uns elevats volums d'immigració. Al llarg dels anys 60 i 70 s'inicia la construcció de grans barris als afores de la ciutat: Casablanca, Camps Blancs i

Ciutat Cooperativa. Aquests nuclis es desenvolupen des d'una lògica essencialment especulativa: espais lliures sense urbanitzar, sense serveis, i sense adequar-se a la topografia. Durant aquests últims anys s'han construït a Sant Boi nous sectors d'habitatges, concebuts amb l'objectiu de vertebrar la ciutat, teixir la trama urbana i reequilibrar el territori.

Per acabar, no podem obviar un esdeveniment de gran transcendència de la nostra història més recent. Es tracta de la manifestació de l'11 de setembre del 1978, en el període de transició democràtica. Des de llavors, Sant Boi ha estat un punt de referència obligada per a la Diada Nacional de Catalunya amb l'ofrena floral que representants polítics, institucionals i socials, fan a la tomba de Rafael de Casanova situada a l'interior de l'església de Sant Baldiri.

La condició metropolitana de Sant Boi. El municipi queda inclòs en la demarcació del Baix Llobregat, comarca emplaçada al sector central de la costa catalana, ocupant una posició també central dins l'àrea metropolitana de Barcelona. El territori que hi integra s'estén des de la desembocadura del riu Llobregat fins a la muntanya de Montserrat, on hi ha els relleus més alts de la comarca, per sobre de 1000 m. Amb 82.860 habitants, entre 41.117 homes i 41.743 dones, te una densitat aproximada de 3.600 h/km^2, i la població està distribuïda territorialment en sis districtes: Ciutat Cooperativa-Molí Nou, Marianao-Can Paulet, Barri Centre, Vinyets-Molí Vell, Camps Blancs-Canons-Orioles i Casablanca. El municipi limita amb les poblacions de Santa Coloma de Cervelló, Viladecans, el Prat de Llobregat, Cornellà de Llobregat i Sant Joan Despí. El punt de Can Cartró enllaça amb Torrelles de Llobregat, Sant Climent de Llobregat i Santa Coloma de Cervelló. El clima és mediterrani marítim, cosa que vol dir que acostuma a haver-hi estius calorosos i hiverns suaus, amb tardors plujoses. La temperatura mitjana és de 16,3º C.

La ciutat s'estén sobre un 38% de la superfície del terme municipal. Un altre 35% està ocupat per la zona agrícola de Sant Boi que conforma el conjunt de camps de conreu més extens del parc agrari del Baix Llobregat. També disposa d'una especial riquesa d'espais naturals preservats: en un 21% del terme podem gaudir d'una àmplia zona forestal, d'una ribera fluvial i de zones humides. Sant Boi supera els 30.000 habitatges que ocupen el 17% del sòl urbà. La major part es va construir entre 1961 i 1980, coincidint amb l'època de major creixement migratori. Després es va estancar fins a l'any 1992 quan es van començar a desenvolupar els plans parcials. Actualment només resta un 2% de sòl per a la realització dels sectors urbanístics pendents d'execució[22].

Comunicacions. La xarxa de transports interna i externa amb la compta Sant Boi és prou complerta en relació a altres municipis de l'Àrea Metropolitana i de la comarca del Baix Llobregat. És accessible per carretera des de dues vies principals com la A-II i la C-32; cosa que es complementa amb l'existència de un volum prou important d'aparcaments municipals[23] i zones blaves[24]. La xarxa de transport públic és també extensa. A nivell metropolità: els FF.CC. hi arriben des de l'any 1912 amb la obertura de la línia de Barcelona a Martorell, i les línies d'autobusos cobreixen diferents trajectes d'entre els que destaca Barcelona (L-61, L-70, L-72, L79), l'Aeroport del Prat (L-77), El Prat (L-78), Hospitalet (L-82) Cornellà (L-74, L-75 i L-86), Castelldefels (L-96) Viladecans (L-86 i L-87), Gavà (L-81 i L-85), Santa Coloma de Cervelló (L-76) i disponibilitat de transport nocturn (N-13 i N14) amb connexió amb Barcelona i altres localitats de l'àmbit metropolità. A nivell intern trobem tres línies d'autobús. També hem de fer referència a una encara deficient i poc cohesionada xarxa de carrils bici[25], tot i les recents intervencions que aposten per la mobilitat sostenible[26].

Demografia[27]. S'ha esmentat que amb 82.860 habitants, 41.117 homes i 41.743 dones, el municipi te una densitat aproximada de 3.600 h/km^2, així com de quina manera la població es distribueix territorialment en sis districtes[28]. La mida en termes poblacionals de cadascun dels actuals districtes de Sant Boi és molt diferent[29]. L'edat mitjana de la població resident a Sant Boi és de 41,3 anys, i els grup d'edat que més efectius concentren són els de persones d'entre 30 i 44 anys i el de persones d'entre 45 i 64 anys, cadascun d'ells suposen un 26% del total de població. Als extrems de la piràmide d'edats, trobem que els menors de 16 anys suposen el 15,6% dels santboians, mentre que el 17,3% són majors de 64 anys. El 60,2% dels residents a Sant Boi va néixer a Catalunya, per un 27,3% que ho va fer a la resta de l'estat espanyol. D'aquest darrer grup, la majoria són majors de 45 anys i tres quartes parts de la gent gran hi pertany. Pel que fa a la immigració nacional, el Baix Llobregat ha rebut des de la dècada dels quaranta dues onades migratòries de naturalesa diferent, una primera que arriba al màxim en la dècada dels cinquanta, en què els protagonistes serien murcians, valencians, aragonesos i andalusos de la província d'Almeria, i una segona onada que començaria als anys seixanta, on els principals actors són andalusos, castellans i extremenys, i que assolirà els seus màxims a mitjans de la mateixa dècada. Avui, però, a la ciutat de Sant Boi hi predominen les persones nascudes a Catalunya (majoritàriament a Barcelona), tot i que el pes dels nascuts a altres indrets de l'Estat és encara relativament important. Moltes de les persones nascudes a Catalunya són fills dels immigrants que van arribar a la ciutat a partir dels anys quaranta.

Al contrari del que passa a nivell nacional o comarcal[30], on recentment s'observa una disminució de les persones estrangeres residents, el cas santboià no destaca per haver patit una davallada en el darrers anys, matenint-se al voltant del 10,4% del total de la població. S'observa un predomini clar de ciutadans d'origen marroquí (3,8%), seguit dels llatinoamericans (3,6%). De fet, la immigració a Catalunya ha estat determinant per assegurar un creixement demogràfic gairebé continu en una situació de baixa fecunditat, ja que respon a un perfil més jove que el de la població de nacionalitat espanyola, amb una edat mitjana de 31,4 anys; el procés d'envelliment propi de les societats occidentals, palès també al municipi, es veu compensat. D'entre totes les comarques catalanes, el Baix Llobregat ha estat la que ha rebut un major impacte de la immigració. Tot i així, i observant les tendències esmentades anteriorment on s'indica el retorn de molts estrangers als seus països d'origen, sembla que la conjuntura econòmica actual marcarà el devenir dels esdeveniments a nivell demogràfic, i on s'obren diferents possibilitats, inclús per a la població autòctona.

Observacions sociològiques. A banda de les comunitats d'immigrants esmentades, destaquem la presència de població gitana al municipi, ubicada principalment al barri de Camps Blancs tot i que no de forma exclusiva. D'altra banda s'observen certs sectors ancorats en una idea estàtica de Sant Boi, en una idea nostàlgica, de manera que l'actual Sant Boi es contempla des de la perspectiva d'una certa pèrdua d'identitat, sobretot a partir dels anys seixanta i de l'arribada dels immigrants, que al seu torn han anat conformant un sentiment de barri contraposat a l'anterior. Sant Boi s'ha de sentir part estretament vinculada a la ciutat metropolitana, i ha d'assumir decididament el seu passat més recent (indústria, immigració, etc.), tal i com ha fet amb el seu passat més remot. El nombre de persones a cada nivell d'estudis[31], segons dades del 2009 és de 30.677 sense titulació bàsica, 17.612 titulació bàsica, 10.811 formació professional, 6.702 batxillerat, i 5.038 estudis universitaris.

Indicadors econòmics[32]. Les persones residents en edat laboral 57.000, de les quals gairebé el 70% es troba en situació d'activitat, això és, treballant o en disposició de fer-ho. El nombre d'aturats supera les 7.000 persones, el que situa la taxa d'atur en

aproximadament el 20% de la població activa, una taxa 5 punts superior a la taxa d'atur registrada, la que contempla aquelles persones inscrites a les Oficines de Treball com a demandants d'ocupació. Per col·lectius, la taxa d'atur femenina és la més alta de totes, i ja arriba al 20% de les dones actives. Durant el mes de març la taxa d'atur registrat entre les dones ha augmentat de tres dècimes, i és 1,3 punts superior a la registrada dotze mesos enrrere. Entre els homes la taxa és del 18,1%, havent-se incrementat de dues dècimes durant el març, i d'1,6 punts durant el darrer any. Entre la població jove, d'entre 16 i 30 anys, la taxa d'atur registrat és del 18,4%, una dècima superior a la registrada un mes abans. En relació al mes de març del 2011, ha baixat set dècimes. El nivell de renta familiar se situa en el 11.600 €/any segons el període 2004, una dada bastant obsoleta que no pren en consideració la situació de recessió econòmica actual i el seu impacte en les economies familiars. Pel que fa a l'activitat econòmica, la major part dels establiments existents a Sant Boi estan dedicats al comerç, tal i com es pot veure als quadres següents. El tipus d'indústria més freqüent és la del metall, si bé la indústria tèxtil i la indústria de la confecció tenen també un pes important. En general, ens trobem davant d'una activitat industrial articulada en petites indústries i tallers.

L'Ajuntament i la cultura[33]. L'aposta municipal per la cultura és present en diferents àmbits culturals mitjançant equipaments, serveis i esdeveniments programats al llarg de l'any. Compta amb dos biblioteques, un escola municipal de música, un centre d'art, el centre de normalització lingüística, museu, arxiu, dos jaciments arqueològics musealitzats, dos espais escènics, i un centre cívic o casal per cada barri de la ciutat; tots, amb la seva pertinent programació anual d'exposicions, tallers i altres activitats. Els esdeveniments més importants són la Festa Major, el festival de música Altaveu[34], la Diada de l'11 de setembre, i la Festa de la Puríssima que organitza directament la Regidoria de Cultura, tot i que des de la unitat de Participació Ciutadana també hi ha esdeveniments culturals prou destacables com són les pròpies festes de barri, les activitats i el teatre infantils o la Mostra de Jazz a banda de l'oferta de les entitats residents als casals de barri esmentats. Un aspecte important és l'existència d'una Consell de Cultura, presidit pel propi alcalde, a través del qual les entitats i la resta de la societat tenen una relació estable amb l'administració local. Ha ajudat a establir una visió sectorial, amb objectius compartits i actuacions coordinades, i que en part es reflecteixen al vigent Pla de Cultura anant més enllà de la política de subvencions del passat.

Altres agents culturals locals[35]. Les dades de que disposem no són tot lo actualitzades que ens agradaria, però si més no reflecteixen una realitat no massa allunyada del moment actual. El tercer sector dedicat a la cultura es troba força ben representat, de fet és el que major número d'entitats disposa amb 54. Un 70% d'elles utilitza algun equipament públic i solen disposar d'un pressupost reduït ja que el 72,6% gestiona menys de 30.000 € a l'any. A nivell privat i de mecenatge es troba un gran buit al municipi. Una dada important és la manca d'un referent associatiu que es dediqui a temes de patrimoni.

Relacions amb altres territoris i administracions. Un dels dèficits que pateixen els municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona és la manca de coordinació i cooperació entre ells. A Sant Boi, i cenyint-nos al terreny estrictament cultural, cal destacar diversos intents en aquest sentit o l'exposició *Ludi Rubricatum*, relativa a la presència romana al Baix Llobregat, i produïda pel Museu de Sant Boi. Altres xarxes de cooperació, totes elles amb la participació de la Diputació de Barcelona són: la Xarxa de Museus Locals[36], la Xarxa d'Arxius Municipals[37], i la Xarxa de Biblioteques[38]; tret d'aquestes accions, la cooperació cultural entre els Ajuntaments de la comarca és més aviat escassa. Es troba a faltar entre els municipis de l'àrea una racionalització

d’infrastructures culturals, o una política de difusió cultural unificada. La cooperació en matèria cultural és imprescindible per tal d’abordar els dèficits i els desequilibris que s’hi produeixen, així com per desenvolupar les possibilitats que la nova centralitat cultural comporta.

El patrimoni. Representant material i immaterial d'èpoques històriques precedents, el patrimoni representa l'experiència i l'esforç de desenvolupament de tota una ciutat. Un mirall en el qual es pot veure la petjada del que s'ha fet, un recurs immediat per a la interpretació de la societat, la història, i el seu medi a través dels diferents àmbits que l'integren. La incorporació del patrimoni en les polítiques culturals locals ha estat un dels elements que més força ha anat prenent per la seva importància en el desenvolupament local, la qualitat de vida, la identitat i la cohesió social, així com a nivell econòmic i d'equilibri territorial. Però paradoxalment la planificació i el disseny conceptual de moltes infraestructures ha estat fruit del treball de l'urbanisme i l'arquitectura, amb una migrada participació dels agents culturals[39]. Tot i així, a nivell general, ha estat un dels elements menys desenvolupats de les polítiques culturals municipals en comparació amb altres subsectors (arts escèniques, festes populars), i que sovint podem veure en la manca de planificació i de programació pel que fa a la gestió dels bens patrimonials un cop esdevenen recursos culturals, o bé quan aquests romanen al fons del calaix i mai no es troben recursos per a la seva posada en valor. Tot, malgrat l'augment de la despesa a nivell local en els darrers anys[40] i que trobava correspondència en l'aportació del patrimoni en el creixement del PIB, que *"ha crecido a un ritmo fuerte a lo largo del periodo analizado, con una tasa media de crecimiento del 13,9%, muy superior a la observada en el conjunto de la economía española, 7,6%"*[41] amb una aportació total de 1.129 mil·lions d'euros[42].

Seguint amb les dades estadístiques per a una presentació més acurada del sector, trobem que ha l'àmbit comarcal existeixen 8 museus i 15 col·leccions[43], amb un número de visitants que ascendeix a 207.017 persones[44] i amb un total de 131 activitats organitzades. Pel que fa a les intervencions de restauració de béns mobles a la comarca destaca la recuperació de materials arqueològics[45]. Sobre una segmentació de públics dels museus, entre els grups d'edat que visiten museus destaca la menor afluència de les persones de 45-64 i majors de 65 anys[46], aquelles amb estudis secundaris i superiors[47] i estudiants, o la importància d'anar-hi en família[48]; la majoria no hi va per manca d'interès o de temps per sobre d'altres motius[49].

En el cas santboià, el patrimoni és un element susceptible d'esdevenir una plataforma social d'integració vàlida pels diferents pols d'arrelament cultural. La potencialitat del patrimoni com a element que pot ajudar a recuperar i regenerar un sentiment d'identitat entre tots els santboians -tot reconeixent la contribució que ha tingut cada comunitat a la creació de la identitat global de la ciutat-, el permet ser una de les eines més importants a l'hora de millorar la cohesió social i crear un marc referencial comú per a la ciutat, que compta amb l'existència d'uns elements patrimonials molt importants respecte a d'altres municipis de l'Àrea metropolitana:

-Patrimoni natural: Un element singular del Baix Llobregat i de Sant Boi, és el riu Llobregat, un dels actius posats en valor recentment i dels més representatius de l'etapa de la industrialització a Espanya, i amb la més gran i intacta col·lecció d'elements de la Revolució Industrial a Europa, amb un gran valor paisatgístic i mediambiental. Conjuntament amb la muntanya de Sant Ramon conforma l'Anell Verd que envolta el municipi i està conformat per diferents camins on vianants i ciclistes poden passejar per un itinerari únic en l'entorn metropolità de Barcelona que recorre i apropa a espais d'interès paisatgístic i cultural. El camí s'ha senyalitzat amb plafons que informen sobre els valors de cada espai, indicadors quilomètrics i avisos de la dificultat del recorregut[50]. També cal destacar l'existència d'espais deltaics protegits com les Basses de Can Dimoni que forma part de del conjunt dels espais naturals del

delta del Llobregat[51]. Tanmateix, a nivell urbà també existeixen grans espais verds forestals com el de la Muntanyeta.

-Patrimoni agrari: Sant Boi és el municipi que aporta una extensió més gran del seu terme municipal al Parc Agrari del Baix Llobregat[52]. Per tal de protegir l'activitat agrícola, d'aturar el seu retrocés, incorporar-lo al procés urbà i impulsar programes específics que activin els valors productius, ecològics i culturals existents, es va crear el Consorci del Parc Agrari dins el marc d'un programa *Life* de la Unió Europea. Entre d'altres accions, es volen impulsar actuacions orientades a donar a conèixer les produccions agràries del parc, així com consolidar el patrimoni natural i cultural del parc. Barcelona és l'única gran ciutat europea que disposa en el seu entorn immediat d'un espai deltaic; és un fet diferencial vers altres metròpolis que caldria preservar[53].

-Patrimoni urbanístic: Sant Boi compta amb un nucli antic dels millors del Baix Llobregat en qualitat i grandària, on encara poden observar-se el traçat medieval dels seus carrers, la compartimentació en barris i algun edifici singular. D'altra banda la peatonalització de gran part del seu viari fa que sigui un indret apte per a passejar-hi.

-Patrimoni arquitectònic: aquest és salvaguardat per un Catàleg i un Pla Especial que compta amb 92 edificis catalogats que cobreixen una cronologia que va des del segle X fins a la actualitat. Compta amb diferents tipologies funcionals i artístiques de l'arquitectura com poden ser masos, cases modernistes, fàbriques, temples, etc. Ara fem esment de dos dels edificis més importants per al tema que ens ocupa: la casa pairal del segle XVI d'estil gòtic de Can Torrents[54], antiga seu del museu i ara espai on s'han centralitzat els serveis de la Regidoria de Cultura i on roman encara l'arxiu històric; i Can Barraquer[55], la que va ser última residència del conseller de Barcelona Rafael Casanova, recentment remodelada i ubicació actual de l'espai museístic[56].

-Patrimoni documental[57]: és gestionat des de l'Arxiu Històric Municipal. Disposa d'un servei de consulta pública, de reproducció, d'assessorament, biblioteca auxiliar, hemeroteca i fons gràfic que en gran part es va nodrint de les donacions dels veïns.

-Patrimoni arqueològic: en gran part amagat en el subsòl del nucli antic, tot i que hi ha d'altres jaciments valuosos al municipi, es un dels recursos patrimonials més importants. La seva posada en valor ha estat una pràctica encetada precoçment gràcies a la troballa de les Termes Romanes[58], jaciment actualment musealitzat i monument únic a Catalunya pel seu bon estat de conservació. Fa poc també es va dur a terme una intervenció d'un altre jaciment important com és la Torre de Benviure amb la seva rehabilitació, musealització i construcció d'un centre d'interpretació[59]. Destaquem la importància de la col·lecció de cultura material disponible que ha permès al museu establir una exposició permanent que cobreix la totalitat del períodes històrics documentats al municipi.

L'Arqueologia. Com hem pogut veure el subsòl de Sant Boi amaga molta informació del passat de la història local i regional. També s'ha posat de manifest la implicació pública en la investigació i posada en valor d'aquests tipus de recurs patrimonial que és l'arqueologia, que reflecteix a la perfecció la definició de patrimoni que diu que *"es aquello que queda visible del pasado y de las concepciones estéticas del pasado y presente* (…) *es casi lo único directamente observable de la historia y, por tanto, lo único que nos permite una aproximación científica al pasado"* que *"permite la observación objetiva y el desarrollo de métodos de análisis, es decir, nos sitúa en una dimensión abiertamente procedimental y científica y ello es muy importante en los entornos de aprendizaje"*[60]; si més no, així és com volem tractar-lo en el present projecte, com un element dinàmic i no pas merament contemplatiu. Si bé les fonts

escrites han estat llargament emprades en l'estudi de la Història, de forma inherent tenen importants biaixos informatius ja que solen marginar amplis sectors de població dels documents. L'Arqueologia, en aquest sentit, pot posar el contrapunt i proporcionar informació privilegiada per a *"salvar al calcetero pobre, al artesano anticuado* (...) *de la desmedida arrogancia de la posteridad"*[61] i recuperar la interacció social de les persones que van viure al passat, l'altra cara de la Història. I es que el patrimoni per sí sol no és res sense la seva relació amb les persones que el van fer possible i amb els que el volen descobrir i conèixer. Recordem que aquest projecte cerca la proximitat del patrimoni, cap als actuals veïns de la localitat i cap a els públics globals, tenint en compte les dinàmiques generades al passat i no únicament els resultats, centrant-se en les persones i no en les obres, per connectar-los com a una eina que aporta una major democratització i pluralitat a la vida social. L'Arqueologia en tant que font de la història possibilita entendre i ensenyar la Història:

> "no com un conjunt de certeses establertes al llarg del temps pels historiadors, sinó com un camp immens, explorat molt parcialment, al qual acudim des del present per trobar-hi elements que ens ajudin a entendre aquells problemes de la nostra societat per als quals resulten insuficients les visions de la història elaborades en etapes anteriors, que es van construir per orientar-se en un món diferent" i que "sempre en construcció i només pot tenir una autèntica utilitat social si la mantenim en un contacte constant amb el món del nostre entorn, nodrint-nos de les preocupacions de la gent, de les seves esperances i dels seus neguits, escoltant les veus dels uns i dels altres per tal de delimitar els problemes que ens convé analitzar, amb la finalitat de proporcionar els elements que el nostre treball pot aportar a la reflexió col·lectiva"[62].

Des de que a mitjans del segle XX van ser descobertes les termes romanes i varen fer-se diferents campanyes d'excavació de les mateixes[63], la localitat ha passat per diferents fases en la gestió del seu patrimoni arqueològic. Una activitat inicial, que en ocasions podríem definir com amateur, durant els anys 50, 60 i 70, l'activitat d'un grup de joves arqueòlegs locals organitzats entorn al Grup de Recerques Arqueològiques de Sant Boi de Llobregat a inicis dels 80 i el posterior control administratiu per part dels ens públics després del període de Transició Democràtica, i on paulatinament l'activitat arqueològica hi ha anat estant present al municipi. A nivell local, la tasca realitzada des del Museu de Sant Boi envers a la gestió del patrimoni arqueològic ha estat destacable[64]; molts cops a través de diferents empreses dedicades a l'arqueologia però coordinades i supervisades pels corresponents tècnics municipals i de la Generalitat. Val a dir que l'actual responsable de la institució i altres tècnics provenen d'aquest camp professional i que la seva experiència sempre ha estat molt lligada amb la localitat. D'aquesta manera, s'ha arribat al punt que el coneixement arqueològic del barri antic es força gran, tot i haver-hi algun sector, com el del solar de l'Ateneu, pendent d'estudi. D'altra banda, la difusió que se'n fa a través del disseny propi d'exposicions, de publicacions de monogràfics, de xerrades temàtiques al museu, des dels serveis pedagògics del museu i d'activitats lúdiques diverses és un altre dels esforços que cal subratllar de la política municipal envers al subsector del patrimoni arqueològic[65].

Però, tot i la recent obertura de la nova seu del museu, amb el consegüent efecte d'atracció que ha suposat la seva novetat, i la voluntat de dinamització palesa en un major volum d'activitats, fa temps que per la seva ubicació al nucli antic el museu es ressenti en termes d'hàbits de consum cultural locals; "el nucli antic s'ha desdibuixat com a centre de l'activitat de la ciutat -i d'això se'n ressenten els equipaments ubicats en ell, com el del Museu-, per la qual cosa no vertebra a la resta de la ciutat, i ha deixat de ser el centre geogràfic de la vila. En aquest sentit, el nucli antic no està prou reconegut per tots els barris, ni està prou inserit dins l'imaginari comú dels santboians."[66]. Les xifres de visites recollides en la diagnosi del vigent pla estratègic així ho reflectien en el seu moment[67], tot i que ha millorat darrerament gràcies a la tasca duta a terme pels serveis pedagògics que han fet una gran tasca amb les

escoles de primària de la localitat[68] i a que sembla que l'actual oferta museística i d'activitats es capaç de dinamitzar a cada cop més gent[69].
Les dades estadístiques referides al patrimoni arqueològic posen de manifest l'existència d'una sola zona, un complex històric i 45 monuments o conjunts a la comarca[70]. Pel que fa a l'inventari de jaciments la comarca es situa per sobre de la mitjana catalana amb 325, on predominen els d'època ibèrica i romana amb un total de 217[71]. Sobre la visita a llocs artístics i arqueològics, novament destaca el major interès de franges d'edat més joves d'entre 15-29 i 30-44 anys i una tendència similar a nivell general pel que fa al patrimoni[72].

Dimensió Jurídica. A nivell legislatiu i normatiu el patrimoni arqueològic esta abastament regulat des de les diferents administracions degut al fet de la concurrència competencial existent en un estat descentralitzat com és l'espanyol, on les comunitats autònomes i els ajuntaments entren en joc, establint les activitats de limitació o de policia, de foment o de prestació de serveis, con ja hem pogut veure. No obstant, existeixen competències exclusives de l'Estat[73] i de la Generalitat de Catalunya[74]. Per al cas que ens ocupa, disposem tant de lleis estatals com autonòmiques vigents: Llei 16/1985 del Patrimoni Històric Espanyol, on a part d'identificar els diferents elements subjectes[75], s'estableixen diferents eines de protecció a nivell administratiu, com a aplicació concreta i individualitzada de les normes, com és la declaració de BIC o la formulació de Plans Nacionals[76] com a mesura de protecció i tutela, de foment i les funcions de policia administrativa. Un altre aspecte important, i en virtut dels principis de desconcentració funcional, és que s'estableix que a nivell estatal serà el *Consejo de Patrimonio Històrico* qui s'encarregarà de *"la comunicación y el intercambio de programas de actuación e información"* entre l'Estat i les Comunitats Autònomes[77]. Aquest òrgan desenvolupa els seus atributs amb el Reial Decret 111/1986, així com la *Junta de Calificación, Valoración y Exportación de Bienes del Patrimonio Històrico Español* i la resta d'òrgans consultius establerts dels que ara destaquem la *Junta Superior de Monumentos y Conjuntos Históricos*, la *Junta Superior de Arte Rupestre*, la *Junta Superior de Museos*, la *Junta Superior de Excavaciones y Exploraciones Arqueológicas*. També es refereix a les eines administratives[78] establertes per a la protecció de béns procedents de les intervencions arqueològiques. La primera d'elles és la declaració de BIC, on es delimiten competencies[79], la subjecció a l'aplicació de les normes generals en la tramitació dels expedients[80] i l'exempció de determinades càrregues[81] i que d'aquest béns hi haurà un registre[82]. També es contempla portar a terme un inventari de béns mobles i, que en projecte escollit, és d'obligatòria inscripció en determinats supòsits. Podem veure certs privilegis de l'administració pública com a agent, justificats per la defensa de l'interès general i mesures de foment com la de l'1% cultural en obres públiques i deduccions en l'Impost de Societats.

A Catalunya l'ordenació de les mesures i disposicions són molt més desenvolupades en l'àmbit del patrimoni; la Llei 9/1993 és més exhaustiva amb la declaració de BIC, o millor dit BCIN, tant pel que fa a la seva classificació com als procediments i continguts de la declaració[83]. La regulació de les activitats arqueològiques es fa a través del Decret 78/2002 del Reglament de Protecció del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic, bon exemple des del qual anar veient l'activitat de l'administració autonòmica i local i la seva influència en aquest tipus d'activitat. Així, serà la Generalitat a través de la Direcció General del Patrimoni Cultural, previ examen del Servei d'Arqueologia, qui emetrà les autoritzacions d'excavació pertinents tant a aquells sol·licitants com a l'ajuntament afectat; es tracta de *que "La Administración pasa así de ser una Administración de intervención a una Administración de supervisión. Lo esencial es la transparencia y la adecuación del sector a los objetivos generales que tienen un carácter marcadamente públicos"*[84]. La impossibilitat de dur a terme de forma totalment lliure aquesta activitat per benefici de l'interès general queda supeditada a que es

compleixin unes condicions establertes en la mateixa llei. També hem de referir-nos a la relació que estableix l'administració amb els seus ciutadans; mitjançant els museus on la ciutadania, te oportunitat de rebre la informació referent a temes patrimonials. L'estructuració i ordenació del subsector s'estableix en la Llei 17/1990 i es desplega a través del Decret 35/1992. A partir d'aquestes sorgeixen altres normes que regulen i amplien competències, per exemple, les funcions d'un organisme creat com és la Junta de Museus de Catalunya[85], estableixen condicions per al personal tècnic i directiu dels museus[86] o fórmules de coordinació com en el cas de la Xarxa de Museus Locals ja esmentada. També a nivell local hem de tornar-nos a referir a l'existència de zones localitzades en l'Àrea d'Expectativa Arqueològica del Catàleg i Pla Especial de Protecció i Rehabilitació del Patrimoni Arquitectònic i del Pla Especial de Protecció del Barri Antic de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat com a mesures de protecció.

Dimensió econòmica i professional. En l'actualitat, el volum de negocis directes o indirectes relacionats amb el sector és pràcticament inexistent a nivell local; no hi ha presència d'activitat privada. Si es constata l'existència de professionals dedicats al sector de l'arqueologia a través d'empreses que fan intervencions d'urgència subsidiàries del sector de la construcció doncs, com s'ha apuntat, l'existència de la *Ley de Patrimonio* de 1985 obliga a excavar mitjançant metodologia arqueològica qualsevol resta que s'hi pugui trobar en el moment de fer els rebaixos de terra, necessaris per a la fonamentació dels edificis o instal·lacions. El fet que al municipi hi hagi hagut una activitat destacada en aquest sentit o promocionades pel municipi, ha posat en contacte a diferents professionals del sector i, al seu torn, amb el tècnics referents de l'Ajuntament. Això, juntament amb el dinàmic sector associatiu cultural local, no ha suposat que es formés cap tipus d'entitat relacionada amb el patrimoni local com, per exemple, una associació d'amics del museu. Finalment, apuntem cap als professionals públics locals dedicats al patrimoni històric i arqueològic: la directora del museu, l'arxiver i un tècnic auxiliar de difusió cultural. A aquests s'hi sumen empreses privades dedicades a portar a terme tallers i activitats, tot i que molt cops són de producció pròpia.

Infraestructures. Esmentades amb anterioritat totes les que allotgen un ús cultural en general, tornem a recalcar la importància que ha tingut al llarg de la història del sector l'excavació, documentació i posada en valor de les termes romanes, un recurs àmpliament conegut per la població local gràcies a les sortides escolars. Però aquest mai no ha funcionat de forma isolada, ja que juntament amb el museu i l'arxiu ha estat un dels espais des d'on tradicionalment s'ha portat a terme la política municipal de patrimoni local. Amb el nou museu s'ha reforçat aquesta, i les seves funcions, millorant serveis i creant espais abans inexistents: conservació de la col·lecció i dipòsit de materials arqueològics locals i altra cultura material; espais per a la realització de tallers; espais d'acollida adequats; laboratori per a la investigació de materials arqueològics recuperats al municipi; guarda i gestió del patrimoni documental, bibliogràfic, documentació dels treballs arqueològics locals, plànols històrics, etc; recerca i promoció de la investigació i seguiment de les intervencions arqueològiques locals; educació i difusió en general a través dels serveis pedagògics del museu; activitats i processos de participació social i debat (recreacions històriques, tallers, seminaris, jornades...); passejades patrimonials guiades i espais educatius oberts a la ciutadania; etc. Per últim, ressenyar l'existència de l'Hotel d'Entitats de la Generalitat de Catalunya que acull diverses entitats de la ciutat i disposa de sala d'exposicions i conferències, així com la Caixa del Penedès que te una Aula de Cultura al servei dels santboians[87].

Línies estratègiques del Pla de Cultura. La importància dels actius patrimonials amb que compta la localitat hi queden reflectits per tal de transformar-los en elements de cohesió, integració social, projecció i creació d'una imatge de ciutat; es recullen diferents línies estratègiques d'entre les quals ens referirem a aquelles que afecten al projecte que estem presentant. El document de propostes posa èmfasi en el protagonisme que ha d'assolir el nucli antic com espai singular en aquest sentit, però volem destacar que a la Línia Estratègica 2 "Nucli Antic, el motor cultural de la vila"[88] hi parla explícitament, i exposa la necessitat de dur a terme accions com la construcció del nou museu, ja assolida, i donar un impuls al futur projecte de l'Ateneu Santboià però igualment en termes d'equipament patrimonial i de difusió cultural: "el futur projecte a l´Ateneu ha de ser la oportunitat per esdevenir un espai central en matèria de creació, de formació, i de difusió cultural". Altres accions d'interès serien les d'aconseguir la declaració de BCIN del nucli antic, l'edició d'una guia o la creació del que anomena "trident patrimonial principal de la població: espai museístic, patrimoni arquitectònic i trama urbana". Dedicada enterament al patrimoni, la Línia Estratègica 3[89] posa l'accent en la creació d'un discurs que enllaci els diferents elements i invertir més recursos per a la investigació i difusió patrimonial; tot, amb accions com la creació d'una comissió de patrimoni que unifiqui discursos, nous llenguatges comunicatius en la difusió patrimonial, un pla d'excavació a la zona forestal, la col·laboració amb universitats en l'àmbit de la investigació, recuperar l'espai arqueològic de la Torre de Benviure, fet assolit, etc; però no es cap referència especial a la necessitat d'investigar curosament el solar de l'Ateneu prèvia construcció de l'equipament que es proposa. Altres línies estratègiques d'interès són la de promoció cultural[90] o la de identitat i convivència[91]; en cap cas no es fa al·lusió a la importància que el patrimoni arqueològic pot tenir, tal i com aquí es defensa i proposa. Per últim, destaquem accions d'altres línies estratègiques que de forma transversal afecten al projecte: la necessitat d'apropar el món juvenil a la cultura i les seves activitats[92], o la referida a les infraestructures[93].

A continuació desenvolupem més acuradament les relacions entre el projecte presentat i altres polítiques del municipi.

Ocupació. Hem de fer referència obligada al present Pla de Ciutat de Sant Boi de Llobregat[94], on es tracen els tres eixos principals de la política municipal: recuperació econòmica i ocupació, cohesió social i qualitat democràtica. La present proposta, tractant-se d'un hipotètic projecte municipal, els recull dins les finalitats ja exposades. En primer lloc, com a objectiu intermig, per ser una intervenció sobre un bé patrimonial que pot propiciar un determinat impacte econòmic sobre el territori, on la implicació de la població en el mateix volem que també estigui subjecte a la participació en els Plans d'Ocupació[95] o al Servei Municipal d'Inserció gestionat per l'empresa municipal CORESSA[96] de manera que la feina que desenvolupin pugui ser remunerada; parlem de població tal com joves, dones, persones amb una edat avançada per trobar feina, etc. D'altra banda, l'existència de professionals de l'arqueologia entre la població local que amb l'actual situació del mercat laboral hagi pogut quedar-se a l'atur, podria aportar mà d'obra qualificada i especialitzada per al projecte d'excavació del solar de l'Ateneu.

Turisme cultural. També recollit en el objectiu principals, i directament relacionat amb l'aspecte més econòmic de la política patrimonial, tenim el fet turístic del patrimoni cultural a mode d'atracció de visitants que amb els seus consums aporten rendes al territori; novament trobem afinitats amb l'esmentat Pla de Ciutat. S'observa una total absència a nivell local d'un política explícita cap a aquest sector, tot i alguna al·lusió al

Pla de Cultura, juntament amb l'edició d'alguna guia a nivell comarcal. Per tant, em volgut reflectir-lo no només en la seva dimensió econòmica sinó també, i sota el paraigües de criteris de sostenibilitat que contemplen els aspectes positius i negatius del fenomen, atenent a la societat, la cultura i el mediambient. Per aquest motiu, es proposa un tipus de turisme selectiu que minimitzi els impactes negatius sobre el territori i els fràgils valors simbòlics dels recursos patrimonials, i enriqueixi l'experiència de visitants i amfitrions mitjançant la creació d'un entorn per a la reconstrucció de xarxes socials locals i globals; un camp de treball d'estiu per a estudiants que gira entorn a l'excavació d'un jaciment arqueològic singular. L'eina per portar-lo a terme seria la d'un conveni de col·laboració amb alguna de les universitats de Barcelona que estigués interessada en el projecte i tingués la voluntat de gestionar aquesta part del mateix tot captant l'atenció acadèmica a nivell europeu cap a un jaciment arqueològic de gran valor històric. A nivell local es procurarien cobrir aspectes com l'allotjament i les dietes. Per acabar, destacar de cara al futur que el perfil de turista majoritari a la comarca és el de negocis (55,8%)[97] i no pas el perfil de turista cultural que es cerca, més concentrat a la ciutat de Barcelona.

Educació. La seva al·lusió al Pla de Cultura és força recorrent[98], i seguint el fil de la tasca realitzada des dels serveis pedagògics del museu, tenim present la importància de donar continuïtat a una relació estable amb la comunitat educativa de la ciutat, potenciant accions intersectorials on l'educació esdevingui l'eina de connexió i on la cultura es consolidi com a element clau per a l'educació, *"no como un simple medio para alcanzar ciertos fines, sino como su misma base social"*[99]. L'Agenda 21 de la cultura, i l'Associació Internacional de Ciutats Educadores, posa també en relació aquest fet dins l'àmbit local, i subratlla la idoneïtat de que es reconegui i reforci la importància estratègica de l'educació en la cultura i la necessitat d'integrar-les; cal tenir en compte la ciutat com l'indret on la política cultural ha d'envair i interactuar amb la resta de polítiques públiques dins el pensament holístic que es defensa[100], i l'educació n'és un element indispensable.

Participació. Les polítiques participatives a Sant Boi estan integrades dins l'Àrea de Governança i Ciutadania liderades pel primer Tinent d'Alcalde, anteriorment anomenda de Participació Ciutadana. Després de la creació d'un gran espai participatiu multisectorial anomenat "Sant Boi, ciutat de futur" al 1994-95, on es van tractar aspectes diversos de la gestió municipal, van donar-se majors atribucions a l'hora d'orinetar les polítiques locals. Així, el Patronat Municipal de Cultura i Joventut va ser l'òrgan mitjançant el qual els representants polítics obrien el camí cap a la participació associativa i ciutadana en general i que ha derivat en els actuals Consells. Malgrat els esforços, sovint aquests espais són concebuts com un lloc on l'administració informa de la seva activitat i no es troben les dinàmiques per assolir la corresponsabilitat d'entitats i ciutadans, cosa que deriva en actituds escèptiques envers a tot allò que es refereix a polítiques participatives. L'actual Pla de Cultura ha seguit aquesta tendència a l'hora d'elaborar la diagnosi mitjançant diferents taules de debat en les que han recollit part de la informació necessària, i que actualment s'han creat diferents taules sectorials de cultura entre les quals hi ha la de patrimoni, però manca un referent associatiu, tot i la gran implicació de diferents veïns en el sector. Darrerament sembla que s'està reprenent la confiança gràcies a una major coordinació entre les activitats municipals i ciutadanes. Altres processos participatius importants han estat el Pla de Joventut i l'Agenda 21 de la ciutat. Cal fer esment, que l'actual Pla de Cultura, contempla altres línies estratègiques referides a la participació ciutadana en les polítiques culturals per tal de posar en comú objectius entre els diferents agents[101]. Tornem a recordar que un dels eixos de l'actua Pla de Ciutat és el de la qualitat democràtica. Per acabar citem el darrer esdeveniment de la Jornada de debat Pla de Govern Municipal 2012-15.

Urbanisme i territori. darrerament es va veient una tasca incipient de la cultura en l'urbanisme[102], de fet al propi pla de cultura es reflecteix el paper de la cultura per a la cohesió territorial és cabdal, i es proposa "establir una comissió mixta entre el departament de cultura i el d'urbanisme per tal de tenir en compte criteris culturals a l'hora de definir els futurs equipaments i espais públics de la ciutat"[103]. Aquesta no és una acció que podem passar per alt, degut a la necessària intervenció urbanística al lloc on es localitza el present projecte i que ja planteja inicialment la seva reordenació urbana. No tenim constància de la creació d'aquesta comissió mixta, però si defensem la necessitat d'arribar a consensos entre ambdós sectors per a la millora territorial i cultural de l'emplaçament en funció dels resultats obtinguts.

Organismes internacionals. A nivell internacional la tasca duta a terme des dels organismes multilaterals com la UNESCO sovint ha estat més intencional que efectiva, tot la valuosa aportació dels marcs teòrics inspiradors proporcionats per dur a terme moltes de les polítiques culturals actuals en general[104] i per a l'arqueologia (Recomanació de Nova Delhi (1965), Carta de Venècia (1964), Carta del Resturo de Roma (1972 i 1987), Carta de Lausana (1990), Carta de Malta o de la Valetta (1992) i Carta de Cracovia (2000)). Ara però, farem referència a les polítiques patrimonials de la UE[105] a nivell de coordinació d'objectius i estratègies, de cooperació i legislació[106]. Un dels programes que volem posar de manifest és el de Sello de Patrimonio Europeo, que te com a objectiu impulsar la dimensió transnacional dels béns culturals que han desenvolupat un paper destacat en la construcció i consolidació europea i augmentar-ne el seu coneixement i consideració de la ciutadania vers el seu patrimoni[107]. De fet, en la declaració signada pels corresponents ministres de cultura llegim que *"nos comprometemos a promover la dimensión europea de los bienes culturales y de los lugares que han forjado la historia de Europa y a compartir y difundir la riqueza del Patrimonio Europeo entre sus ciudadanos"*[108], fet que el present projecte recull. Seguint el programa cultura de la UE[109] també trobem afinitats i possibles ajudes de finançament tant per la tasca de sensibilització i conservació, com per la investigació del jaciment[110]. Pel que fa a la arqueologia citem textos referents, alguns ja sense vigor però que serveixen per atendre a la evolució que ha sofert aquest tipus de patrimoni cultural: Carta d'Atenes de 1933 i 1935; UNESCO, *Principios internacionales que deberían aplicarse a la Excavaciones Arqueológicas* de 1956; *Convenio europeo para la protección del Patrimonio Arqueológico* de 1969; UNESCO *«Carta para la Protección y la Gestión del Patrimonio Arqueológico»* de 1984; i la *Revisión del convenio europeo* de 1969 al 1992.

Origen. Sobre l'origen del present projecte podem dir que aquest és hereu directe de la inquietud que part dels veïns de Sant Boi van tenir durant bona part del segle XX i al present. Ja hem parlat sobre les primeres intervencions arqueològiques al municipi i la important troballa de les termes romanes, la progressiva assumpció del patrimoni arqueològic en les polítiques culturals municipals gràcies a la tasca d'un joves arqueòlegs del Grup de Recerques Arqueològiques de Sant Boi, i el desenvolupament més o menys continu d'intervencions que han ajudar a assolir un alt grau de coneixement d'aquest patrimoni. Tot i així, la manca d'informació referida als llocs on vivien les societats ibèriques i romanes del nucli antic, sobre l'època de la tardoantiguitat o en relació l'urbanisme medieval, entre d'altres, sempre ha estat un repte entre els investigadors que han anat apuntant envers al solar sobre el que ara estem proposant el projecte, degut a les seves grans dimensions, la seva ubicació i per no haver estat objecte d'una ocupació ininterrompuda en la seva totalitat, si més no pel que fa a estructures edilícies. Amb l'adquisició del solar de l'Ateneu Santboià s'obre un filó per a l'estudi arqueològic de les restes que hi amaga en el subsòl, més encara en l'actual moment, on la conjuntura econòmica retardarà molt probablement la construcció d'equipaments, la reordenació urbanística del nucli antic i altres projectes que l'Ajuntament te plantejats.

Estat actual. És inevitable tornar a fer referència als equipaments existents dedicats a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic local, ja que la nostra proposta se sustenta, en bona part, gràcies a la seva trajectòria i al servei que actualment ofereix i que te la voluntat de complementar. El Museu de Sant Boi[111]: compta ja amb una trajectòria prou consolidada com a centre cultural dinamitzador del patrimoni cultural i històric local. El seu naixement s'ha de relacionar amb el desenvolupament de la tasca investigadora referida anteriorment. La consolidació de la institució museística, gràcies a la inversió municipal, data del 1996 quan el Museu es va ubicar a Can Torrents, que fou condicionada per tal d'adequar-la a diversos usos: serveis tècnics del Museu de Sant Boi de Llobregat, Sala d'Exposicions i seu de l'Arxiu Històric Municipal. Però amb la recent estrenada ubicació s'amplien els recursos patrimonials configurant-se una zona museística rellevant al centre històric de la ciutat que ha de contribuir a una transformació urbanística del Nucli Antic "que pretén redreçar molts i molts anys d'abandó i animar en part a la recuperació d'habitatges que aturin la davallada demogràfica"[112]; es consoliden els serveis desenvolupats fins ara i amb una millora qualitativa evident a nivell infraestructural, ara el museu compta amb més espai per albergar una exposició permanent fixa, espais d'acollida, aules de formació, tallers, laboratori de suport per a la recerca arqueològica, dipòsit de materials, etc. Paral·lelament, l'Arxiu Històric Municipal encara situat a la finca de Can Torrents, forma part del complex museístic projectat a Sant Boi, i on fa poc temps, a més, s'hi van traslladar els Serveis Tècnics i Administratius de la Regidoria de Cultura, de forma que han quedat centralitzats i connectats amb la zona museística. Destacar que la mateixa regidora de Cultura ho és també de Promoció del Turisme i Fires, cosa que beneficiaria la gestió l'actual proposta[113]. D'altra banda, les Termes Romanes són un dels complexos termals d'àmbit privat d'època baix imperial millor conservats que es coneixen, amb uns mosaics prou importants i on els murs mantenen uns alçats considerables; podem dir que en general el seu estat de conservació és molt bo. A banda de la part d'equipaments, també és important assenyalar l'existència d'activitats programades de forma anual: recreacions històriques com són l'habitual tast de menjar romà o els *Ludi Rubricati*, jocs romans; recursos dignes de menció i de ser considerats per a la dinamització del projecte, promoció i complementarietat.

És clar que, durant el temps transcorregut des que s'ha adquirit el solar de l'Ateneu per part de l'ens local i la present proposta de projecte, ja s'ha fet una primera aproximació al potencial arqueològic que s'hi pot trobar. De fet, els sondejos realitzats recentment han descobert una petita part de l'antiga mina ibèrica de ferro del Puig del Castell i restes d'inhumació que assenyalen cap a la possible existència d'una necròpolis romana; dades que obren nous interrogants en relació a la història local[114]. Però a nivell científic, la millor intervenció possible és l'excavació en extensió de la major superfície possible del solar de forma que es redueixin les possibilitats de que es puguin produir desconnexions en el registre arqueològic i captar amb major detall els processos de formació del jaciment, i que necessariament haurà de traduir-se en un major i millor coneixement del passat. El projecte que presentem així ho recull.

Antecedents. Com hem apuntat, el servei de patrimoni de l'Ajuntament de Sant Boi compta amb un bagatge previ que s'ha d'aprofitar en la nostra proposta. La primera de les intervencions a destacar està lligada a la idea de procurar un espai on la població local pugui involucrar-se en el projecte d'investigació arqueològica participant directament en la descoberta del jaciment arqueològic, al temps que poden desenvolupar una tasca remunerada. Va ser durant els anys 80 quan des del museu es va dur a terme un projecte d'inserció de persones aturades per a l'excavació arqueològica d'una part encara no descoberta de les termes romanes; concretament va ser al 1984, sota la direcció de Ferran Puig, que es van acollir al Pla de Solidaritat amb l'Atur[115]. També és important posar de manifest la tasca divulgativa envers als procediments i mètodes d'investigació arqueològica, ja que les accions en aquest sentit es troben directament relacionades amb el que proposem. Des de una exposició referida explícitament a aquest fet com va ser la de Restes Imperfectes al 2010[116], a vídeos disponibles *on-line* on s'expliquen excavacions com la duta a terme a la Plaça de la Constitució al 2006[117], o al tractament que se'n fa de la informació històrica produïda per la investigació arqueològica[118].

Però si dirigim la mirada cap a enfora, trobem que hi ha altres experiències que presenten afinitats amb el projecte i de les quals ens podem aprofitar; volem anar més enllà de la investigació i posterior adequació museològica del jaciment per adaptar-lo a la seva visita . El fet de dur a terme un taller ocupacional o fer visitable un jaciment en procés d'excavació són exemples el cas de *Complutum* a Alcalá de Henares[119], i d'altres més coneguts com el de Atapuerca[120] que és un jaciment que encara no esta esgotat i contínuament va aportant informació. Això fa que el discurs museogràfic s'hagi de renovar de forma constant; la investigació possibilita oferir primícies i novetats que fan que els visitants puguin tornar més endavant per redescobrir-lo. A nivell internacional existeixen precedents força coneguts com el del Par Arqueològic de Larina[121] on la organització de visites durant el procés d'excavació han servit per a sensibilitzar als visitants envers a la disciplina arqueològica; les persones encarregades de l'excavació s'organitzen en torns per a explicar els treballs que fan in situ, al mateix temps que desenvolupen programes de formació per a la població local perquè, en un futur, formin part de l'equip de gestió del jaciment[122].

Anàlisi intern. Com ja hem vist són molts els elements que intervenen en el desenvolupament de la nostra proposta i, perquè aquesta tingui èxit, hem de procurar fer una primera anàlisi de la organització des de la qual es planteja, l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat des de la Unitat de Patrimoni, per tal de corregir i/o minimitzar les probabilitats de que a nivell intern es puguin produir desajustos que posteriorment derivin en fracàs. És a dir, volem millorar i assegurar que els objectius que ens tracem s'assoleixin. La forma escollida per presentar-lo és mitjançant el mètode simplificat DAFO, ja que pensem que els matisos de l'anàlisi ja han estat prou desenvolupats en apartats anteriors. Sense més, presentem el següent quadre d'anàlisi de la entitat gestora destacant les seves fortaleses i debilitats:

FORTALESES	DEBILITATS
-Dilatada experiència en la gestió del patrimoni arqueològic amb jaciments arqueològics musealitzats. -Experiència en la gestió de tallers ocupacionals. -Experiència en la producció pròpia d'exposicions (museologia). -Col·lecció de cultura material qualitativa i quantitativament important. -Existència d'equipaments i infraestructures adequats per a activitats complementàries (tallers, formació, conferències...) i per a les visites (WC,). -Inauguració recent del nou museu i bona acollida per part dels veïns (inèrcia que cal aprofitar). -Existència d'altres equipaments culturals i cívics amb els que establir relacions estables per a la difusió. -Centralització de la Regidoria de Cultura i els serveis de patrimoni en una zona adjacent a l'emplaçament de la intervenció. -La Regidora de Cultura és la mateixa persona que s'encarrega de la gestió turística de la localitat. -Estreta col·laboració amb les institucions educatives. -Adequació del projecte als plans estratègics locals i existència d'un Pla de Cultura referent. -Originalitat de la proposta en relació a l'oferta existent a l'Àrea Metropolitana. -Organització d'esdeveniments culturals de certa importància: Festival Altaveu, 11 de Setembre, etc.	-No hi ha antecedents de gestió del turisme cultural. -Necessitat de dotar al *staff* tècnic de més personal en diferents àmbits (arqueologia, didàctica del patrimoni, museologia, turisme...). -Feblesa en la negociació amb altres unitats com poden ser territori i ocupació. -El treball transversal mal entès pot portar a descoordinació i no corresponsabilització envers al projecte. -Primera experiència en la signatura d'un conveni de col·laboració amb universitats. -La participació ciutadana pot alentir els processos de presa de decisions. -Cal donar una formació prèvia a aquells ciutadans que intervindran en les diferents fases del projecte (investigació/difusió). -Major aprofundiment en les polítiques participatives (més vinculants). -Manca d'un tercer sector referent en termes de patrimoni històric.

Diagnosi. Emprant el mateix mètode DAFO a mode de síntesi, recollim aquells aspectes de l'entorn que hem de tenir presents. Aquest entorn, tal i com s'ha treballat prèviament, fa referència tant a l'àmbit local i regional com als fenomen que ens afecten de forma nacional i global. El resum de les oportunitats i les febleses detectades és el següent:

OPORTUNITATS	AMENACES
-Riquesa de patrimoni arqueològic local. -Interès d'un segment de població pel seu patrimoni. -Existència de diferents professionals del món de l'arqueologia relacionats a través del museu i de les diferents campanyes d'excavació que ha anat fent. -Existència d'un grup de joves organitzats al voltant de l'antic Ateneu Santboià per organitzar activitats culturals. -Possibilitats de rebre subvencions per al projecte gràcies a l'existència de determinats programes. -Existència d'una xarxa prou complerta d'oferta turística (restauració, hotels ...). -Creixent demanda de turisme cultural. -Bones connexions envers a municipis del voltant i a Barcelona. -Proximitat del lloc on es vol intervenir amb el riu, un espai recentment posat en valor i que forma part del patrimoni natural local. -La intervenció en patrimoni és un filó per potenciar la cohesió social de la població.	-Desconnexió del nucli antic amb la resta de barris. -Manca de cohesió i sentiment de pertinença dels ciutadans més enllà dels seus barris. -Manca de coordinació de les polítiques culturals amb altres municipis de l'àrea. -Actual conjuntura econòmica i la consegüent contenció de la despesa a nivell públic. -Falten més referents, el número d'experiències similars no és massa elevat.

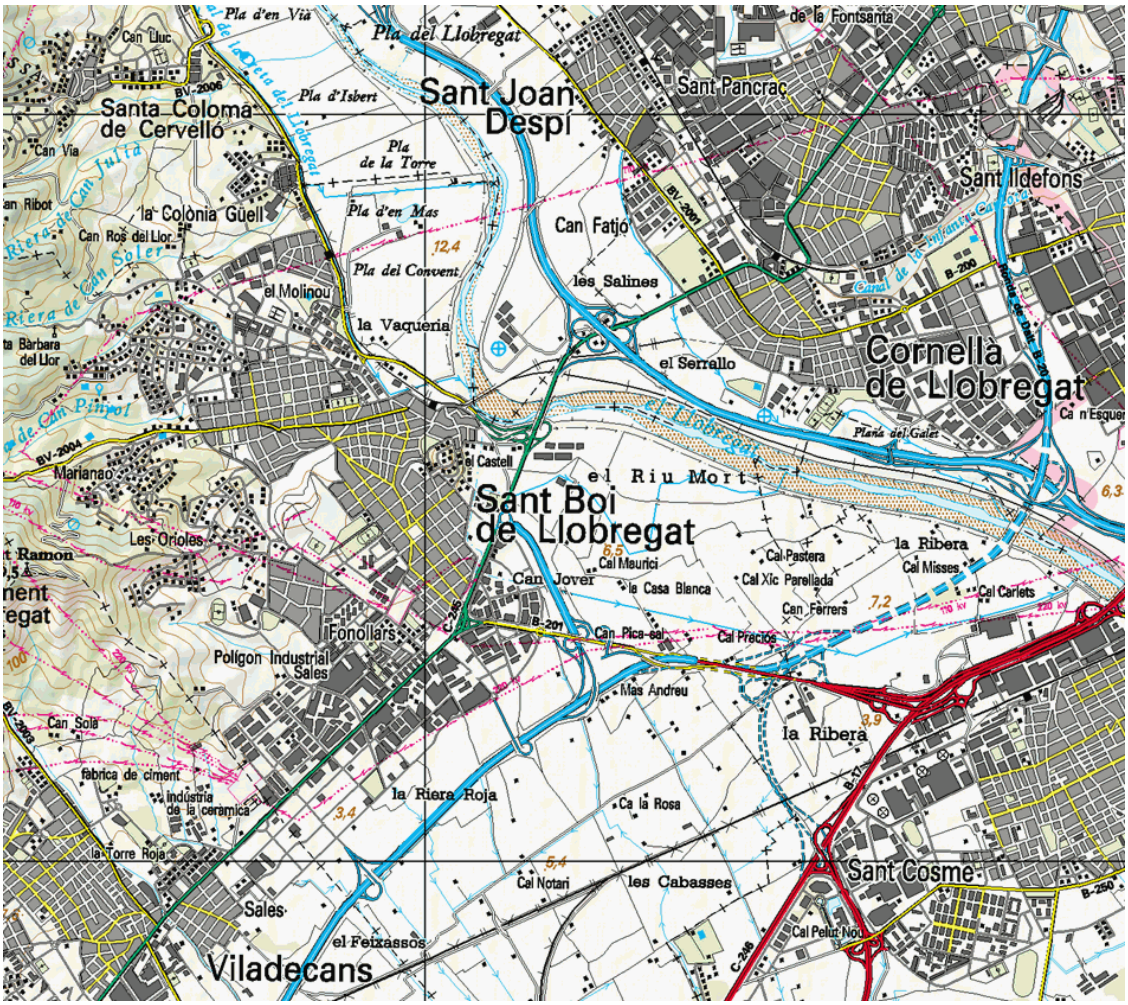

1- Localització geogràfica de Sant Boi de Llobregat.
Mapes comarcals de Catalunya 1:50 000 Baix Llobregat.
Font: Institut Cartogràfic de Catalunya, a *http://www.icc.es/portal/*.

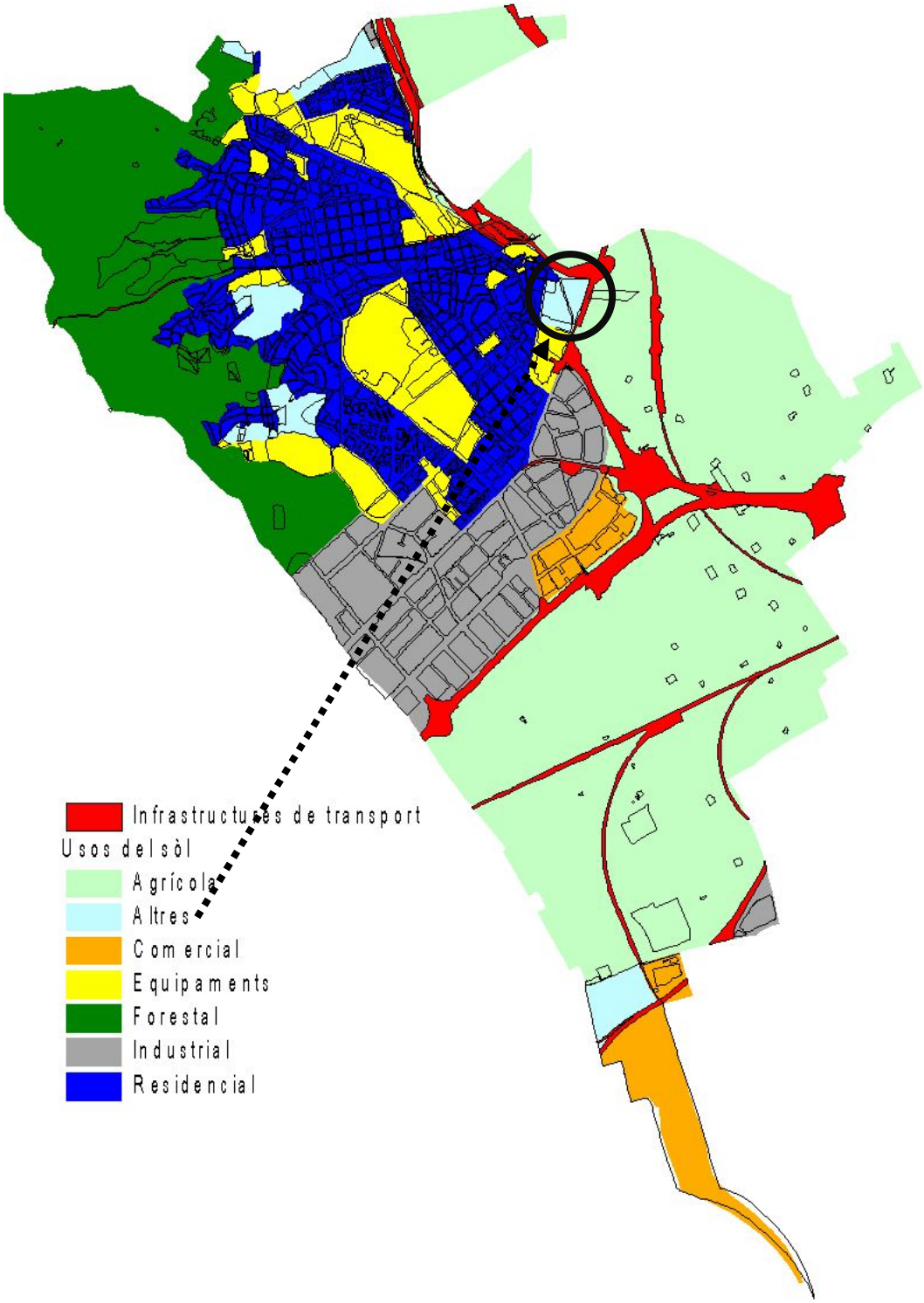

2- El territori de Sant Boi: usos del sòl, febrer 2011, Font: Observatori de la ciutat a: http://observatori.santboi.cat/files/2558-182-document/Superfícies%20per%20ús.pdf.

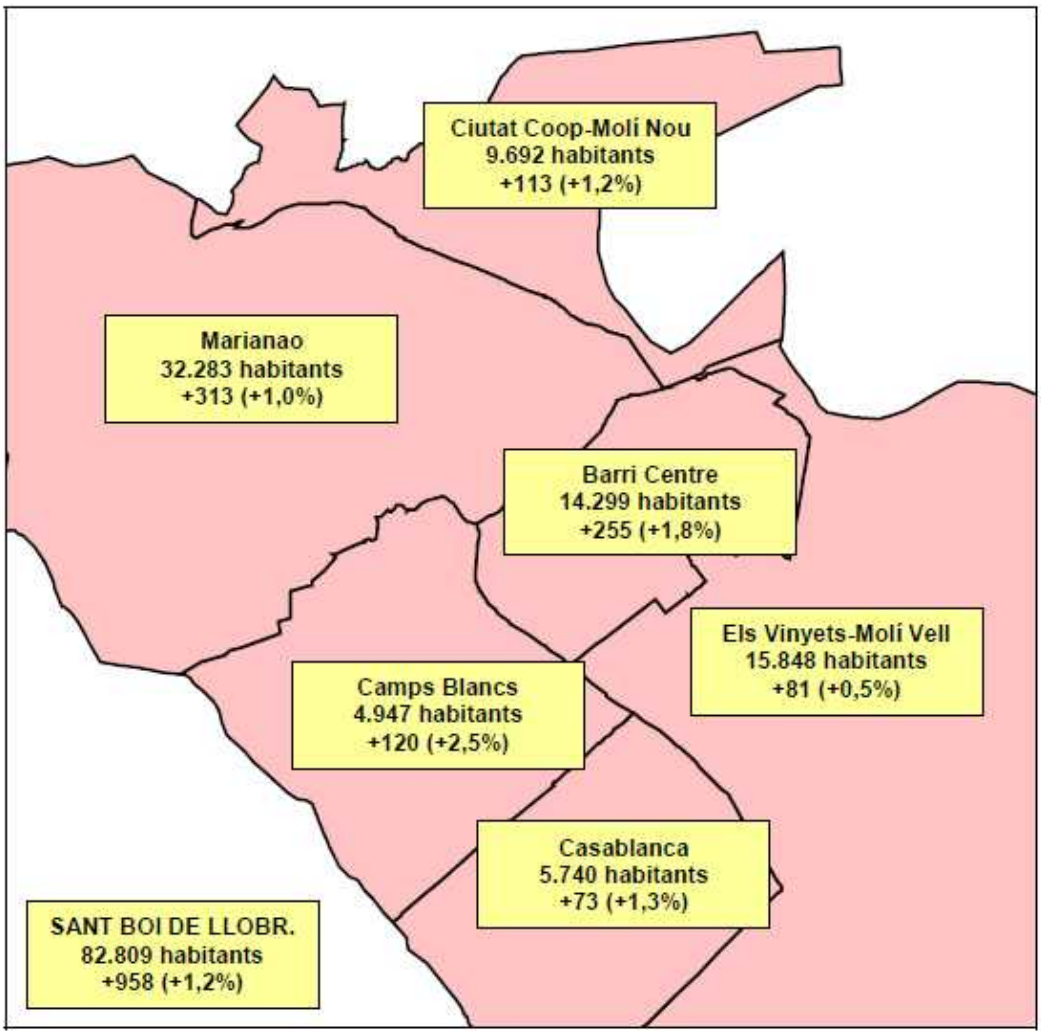

3- Número d'habitants per districte a Sant Boi de Llobregat.
Font: web de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat, a http://www.santboi.cat/.

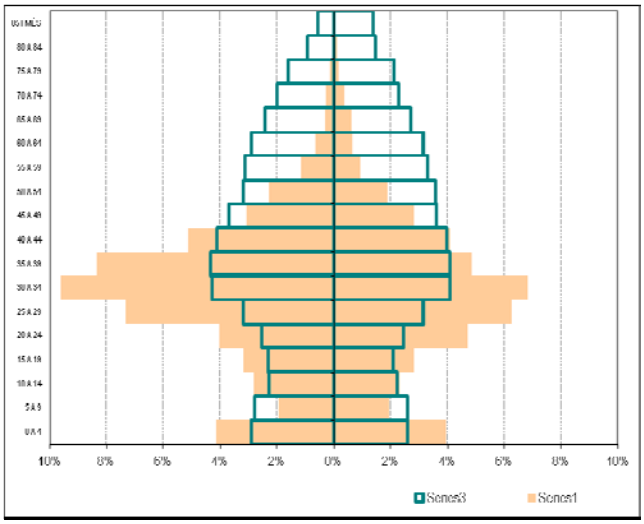

4- Estructura per sexe i edat de la població espanyola i estrangera de Sant Boi de Llobregat.

Font: Observatori Comarcal del Baix Llobregat, a
http://www.elbaixllobregat.net/analisi/index.asp?id_menu=535.

	Població del país	% / total població estrangera del municipi	% / total de la població del país a Catalunya
Marroc	2.970	34,7	1,25
Equador	648	7,6	0,94
Xina	486	5,7	1,02
Romania	422	4,9	0,41
Colòmbia	415	4,8	0,91
Perú	324	3,8	0,99
Xile	276	3,2	1,87
Itàlia	273	3,2	0,56
Brasil	212	2,5	0,91
Pakistan	207	2,4	0,48
Bolívia	194	2,3	0,37
Polònia	185	2,2	1,36
Argentina	185	2,2	0,64
Uruguai	176	2,1	1,31
Paraguai	155	1,8	1,02
República Dominicana	135	1,6	0,62
Hondures	129	1,5	0,81
Portugal	114	1,3	0,70
Cuba	88	1,0	0,94
Veneçuela	80	0,9	0,80
Altres	898	10,5	:

5- Població estrangera per país de nacionalitat a Sant Boi de Llobregat.
Font: Observatori Comarcal del Baix Llobregat a
http://www.elbaixllobregat.net/analisi/index.asp?id_menu=535.

	Públic total 2009	20.740
	Públic escolar 2009	4.208
	Usuaris d'activitats 2009	7.107
	Públic de l'exposició permanent 2009	No en tenim
	Data de l'exposició permanent	
	Nombre d'activitats escolars realitzades el 2009	163
	Nombre d'activitats escolars ofertades el 2009	16
	Nombre de tallers escolars realitzats el 2009	163
	Nombre de tallers escolars ofertats el 2009	16
Exposicions temporals 2009	**Quants visitants van tenir?**	9.425
	Quantes en veu fer?	5
	Quantes de prod. pròpia?	2
	Quantes de la Xarxa?	2
	Cost màxim	
	Cost mínim	

6- Dades de l'enquesta anual de la Xarxa de Museus Locals
de la Diputació de Barcelona. Font: Museu de Sant Boi de Llobregat.

1- Per ordre de prelació, a Espanya es contemplen mesures de protecció del patrimoni arqueològic en diferents disposicions com la Llei 16/1985 del Patrimoni Històric Espanyol o la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català; entre d'altres de complementàries que ja veurem..
2- Pla de Cultura de Sant Boi de Llobregat, p. 27.
3- *Ibídem*, p. 41.
4- Tal i com s'ha recollit des de; la Declaració Universal de Drets Humans (art. 27) i en diferents declaracions i convencions com al MONDIACULT Declaració de Mèxic Sobre Polítiques Culturals (1982) dins dels principis de *«Cultura y Democracia»* on llegim al punt 18 que *"la democracia cultural supone la más amplia participación del individuo y la sociedad en el proceso de creación de bienes culturales, en la toma de decisiones que conciernen a la vida cultural y en la difusión y disfrute de la misma"*, o a l'article 11 sobre *«Participación de la sociedad civil»* de la Convenció de París (2005) i s'ha recollit en documents com la Declaració de Drets Culturals de 2007 (article 5 sobre el *«Acceso y participación en la vida cultural»*), l'Agenda 21 de la cultura (on llegim: *d) El fomento de la participación democrática de los ciudadanos en la formulación, el ejercicio y la evaluación de las políticas públicas de cultura; e) La transparencia informativa y la comunicación del proceso a la ciudadanía mediante varios canales; g) El reconocimiento de las distintas necesidades y demandas de tipo cultural realizadas por las personas y las organizaciones de un territorio, incluyendo tanto los agentes culturales como el conjunto de la ciudadanía*...) o d'altres informes com l'«Informe sobre el Desarrollo Humano 2004. La libertad cultural en el mundo diverso de hoy». PNUD, New York. PNUD (2004), que diu que una de les dues formes d'exclusió cultural és a la participació.
5- Principi incorporat a l'Agenda 21 de la Cultura, p. 22.
6- BALTÀ i PASCUAL (2010), p. 38; que ajuda a establir identitats compartides i a la cohesió social en la dimensió de la participació col·lectiva.
7- *Ibídem*. p. 7; es diu que la "relació entre persona i cultura és un procés dinàmic" i implica una diversitat creixent de les identitats culturals i major complexitat en la gestió de la cultura.
8- *Ibídem*, p. 10; Reforçat per estudis tècnics: UNESCO Informe de la necessitat de dur a terme polítiques per a la diversitat cultural des de les ciutats: "La magnitud que adquireixen els espais urbans, la velocitat del canvi i el reconeixement de la diversitat interna als estats (...) porta a exigir un paper més actiu i més polític de les administracions locals, més enllà de la simple prestació de serveis", p. 8.
9- ROSELLÓ (2010), p. 34. Defineix la participació més enllà d'un "fenomen pel qual les persones, de manera individual o organitzada, prenen part en el disseny d'un pla perquè tenen un interès en allò que és col·lectiu, públic, que afecta la societat en el seu conjunt i, a més, els afecta com a part implicada i activa en el sector cultural"; creiem que aquesta ha de trobar més canals des dels quals arribar.
10- *Ibídem*, p. 35; on es diu que és voluntària, pot ser individual o col·lectiva, te normes però no en depèn, pot disposar o no d'un organisme específic, implica més a la part convocant, requereix informació i temps, i disposar de recursos humans i econòmics.
11- BALTÀ i PASCUAL (2010), p. 9; disseny de polítiques i programes, creació, accés, difusió, etc. (avaluació, seguiment, formació, convivència intercultural, integració...).
12- PASCUAL i DRAGOJEVIĆ (2007), pp. 13 i 16.
13- *Creative Toutism Network* a: http://www.creativetourismnetwork.org/cms/; segons UNESCO, 2006;
14- Pla de Cultura de Sant Boi de Llobregat, p. 93; llegim "Col.laboració de les universitats en l´àmbit de la investigació: establiment de convenis de recerca".
15- ROSELLÓ (2010), p. 34.
16- MONDIACULT Declaració de Mèxic Sobre Polítiques Culturals 1982, art.4.
17- GONZÁLEZ ARENCIBIA (2006), p. 7.
18- EAGLETON (2001), p. 21; fent referència a Friedrich Schiller.
19- PASCUAL i DRAGOJEVIĆ (2007), pp. 12-13.
20- Veure ANNEXOS: *1-Localització geogràfica de Sant Boi de Llobregat. Mapes comarcals de Catalunya 1:50 000 Baix Llobregat. Font: Institut Cartogràfic de Catalunya, a http://www.icc.es/portal/.*
21- Amb aquest apartat es vol aportar una primera presa de contacte amb la història local. Per aprofundir-hi adjuntem alguns títols a la bibliografia.
22- Veure ANNEXOS: *2-El territori de Sant Boi: usos del sòl, febrer 2011, Font: Observatori de la ciutat a: http://observatori.santboi.cat/files/2558-182-document/Superfícies%20per%20ús.pdf.*
23- A:
http://www.santboi.cat/ImpASIA.nsf/ca-VistaWebEquipaments-BASE?ReadForm&Clau=Aparcaments&Idioma=ca&Seu=N&IdTE=TE16.
24- Veure mapa: http://www.santboi.cat/fotos/aparcaments/centre-vinyets.pdf.
25- Veure mapa: http://www.santboi.cat/fotos/ciutat-moures/mapa%20carrils%20bicis.pdf.
26- Recentment Sant Boi s'ha adherit al *Bicibox*, que és una xarxa d'aparcaments segurs per bicicletes privades distribuïda pels diferents municipis de l'Area Metropolitana de Barcelona. Veure: http://www.bicibox.cat/.
27- Totes les dades han estat extretes tant de: la web oficial de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat http://observatori.santboi.cat; i de l'Observatori Comarcal del Baix Llobregat http://www.elbaixllobregat.net/analisi/index.asp?id_menu=535.
28- Veure ANNEXOS: *3-Número d'habitants per districte a Sant Boi de Llobregat. Font: web de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat, a http://www.santboi.cat/.*
29- De manera que tenim districtes amb més de 30.000 habitants com és Marianao, districtes de mida mitjana de al voltant dels 15.000 habitants com són els de Vinyets-Molí Vell i Barri Centre, de 10.000 com la Ciutat Cooperativa i Molí Nou, i els dos districtes més petits en termes demogràfics, Camps Blancs i Casablanca, amb uns 5.000 habitants)
30- Veure ANNEXOS: *4-Estructura per sexe i edat de la població espanyola i estrangera de Sant Boi de Llobregat i 5-Població estrangera per país de nacionalitat a Sant Boi de Llobregat. Font: Observatori Comarcal del Baix Llobregat a http://www.elbaixllobregat.net/analisi/index.asp?id_menu=535*. Veiem una disminució de 1.763 persones estrangeres que representa l'11,7% del conjunt de residents de la comarca; però hem de comptar que aquestes variacions de població estrangera també es veuen afectades per altres components: el creixement natural (naixements i defuncions

de població estrangera) i les naturalitzacions (persones estrangeres que passen a ser espanyoles). La segmentació per sexe d'aquesta disminució reflecteix que han estat 742 dones i 1.021 homes els que han abandonat el territori, així com per grups d'edat s'ha donat sobretot entre la població de 20 a 29 anys i, si ens fixem en les nacionalitats, predominen equatorians, colombians, peruans, argentins i brasilers.
31- Només hem trobat aquesta informació, donat que a nivell instructiu les dades consultades, tot i que molt actualitzades, són parcials i segmentades en el grup d'edat comprès entre 16 i 29 anys, és a dir, el nivell d'instrucció de la població jove relacionat amb la seva situació sociolaboral. Es posa de manifest que els joves pateixen especialment la crisi econòmica en forma d'atur i precarietat. Veure estudi Estudi "La petjada educativa a Sant Boi" a: http://observatori.santboi.cat/DetallPublicacio/_shHHNiF7Ow0Td20FWp1mb-HE3xIotuGyUkAxo_tgElg.
32- Veure "Població en relació a l'activitat segons l'Enquesta de Condicions de Vida 2009", a: http://observatori.santboi.cat/DetallPublicacio/_shHHNiF7Ow2e9nxaaeqVSlvpk9cfryJHQs0GfLmH80Y.
33- Per veure una relació d'equipaments a: http://www.santboi.cat/ImpASIA.nsf/ca-VistaWebEquipaments-BASE?ReadForm&Clau=Equipament02&Idioma=ca&Seu=N&IdTE=TE02.
34- Veure: http://www.festivalaltaveu.cat/.
35- Dades extretes del Pla de Cultura de Sant Boi.
36- A: http://www.diba.cat/museuslocals/nouwebmuseus/index.html.
37- A: http://www.diba.es/opc/default_xam.
38- A: http://www.diba.es/biblioteques/.
39- Val la pena destacar que a Sant Boi, durant els últims anys, per a cada projecte urbà que es desenvolupa, es crea una comissió de seguiment del mateix, formada per representants de les associacions de l'entorn, veïns, el Consell de Barri, etc., amb uns resultats força interessants.
40- Han anat en augment progressiu tant en municipis com en diputacions segons els "Indicadors estadístics de despesa en cultura de l'Administració local a Catalunya. 1999-2003"; p. 18.
41- *Cuenta Satélite de la Cultura en España*, p. 8; a:
http://www.mcu.es/estadisticas/docs/CSCE/avance_resultados_csce-2011.pdf.
42- *Ibídem*, p. 11.
43- Un 4,7% del total existents a Catalunya, segons ESTADÍSTIQUES CULTURALS DE CATALUNYA 2010; Museus i col·leccions de Catalunya, dades referides al període 2004-2008; p. 56; però si ho ampliem a l'àrea metropolitana la xifra augmenta considerablement, a:
http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxius%20GT/ECC_2009.pdf.
44- Un 0,9% del total, segons ESTADÍSTIQUES CULTURALS DE CATALUNYA 2010; Museus i col·leccions de Catalunya, dades referides al període 2004-2008; p. 57.
45- *Ibídem,* p. 60.
46- Enquesta de consum i pràctiques culturals 2006, p. 93; a:
http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxius%20GT/ecpc06_gen08.pdf.
47- *Ibídem*, p. 94.
48- *Ibídem*, p. 96.
49- *Ibídem,* p. 96.
50- A:
http://www.santboi.cat/PaginesW.nsf/Web/Planes/60B18ACDE1B8D3D4C12579E40028D285?OpenDocument&Clau=anellverd&Idioma=ca&Seu=N.
51- A: http://www.deltallobregat.cat/.
52- A: http://www.diba.es/parcsn/parcs/index.asp?Parc=9.
53- Sobre tot en un moment en que sembla veure's amenaçat per la voluntat d'establir-hi un complex turístic poc respectuós amb l'entorn esmentat; es tracta d'Eurovegas. A tall d'exemple veure: http://www.europapress.es/catalunya/noticia-pelegri-evita-pronunciarse-si-eurovegas-instalara-baix-llobregat-20120418135358.html.
54- Veure: http://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=27.
55- Veure: http://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=30.
56- A: http://www.santboi.cat/fotos/museu/triptic%20museu.pdf.
57- A: http://www.museusantboi.org/larxiu_historic.html.
58- A: http://www.museusantboi.org/termes_romanes.html.
59- A: http://www.museusantboi.org/torre_de_benviure.html.
60- HERNÀNDEZ CARDONA, Francesc Xavier (2005), p. 27.
61- Segons Edward P. Thompson, cf. en IGGERS (1998), p. 84.
62- FONTANA, Josep. L'ofici d'historiador. Girona, Documenta Universitaria Ed., 2010. pp.164-165.
63- Des de 1952, gràcies a la iniciativa d'aficionats locals, ja hi van participar la Diputació Provincial a través del Museu Arqueològic de Barcelona. Per a més informació consultar AA.VV. Les termes romanes de Sant Boi pp. 55-90.
64- Si es fa una cerca a http://calaix.gencat.cat es pot comprovar una part dels treballs realitzats al llarg de les darreres tres dècades.
65- Veure: http://www.museusantboi.org/home.html.
66- Pla de Cultura 2005, p. 40.
67- *Ibídem*, p. 45.
68- Veure ANNEXOS: *6- Dades de l'enquesta anual de la Xarxa de Museus Locals de la Diputació de Barcelona. Font: Museu de Sant Boi de Llobregat.*
69- Recollim la següent noticia: *"El museo de Sant Boi duplica el numero de visitantes"*, a: http://canalsantboi.blogspot.com.es/2012/01/el-museo-de-sant-boi-duplica-el-numero.html; on llegim que *"del 26 de marzo, día de la apertura, al 31 de diciembre del año pasado, Can Barraquer recibió 9.057 visitas según el registro (más de 1.000 cada mes). Si sumamos las contabilizadas antes del día de la inauguración en la anterior sede de Can Torrents, el total es de 9.584. El año anterior, en 2010, se habían registrado menos de la mitad, concretamente 4.481"*.
70- Segons ESTADÍSTIQUES CULTURALS DE CATALUNYA 2010; Patrimoni arquitectònic i arqueològic, Inventari del patrimoni arquitectònic i arqueològic de Catalunya. 2005, p. 65.
71- *Ibídem*, pp. 69-70.
72- Enquesta de consum i pràctiques culturals a:

http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxius%20GT/ecpc06_gen08.pdf. Veure pp. 100-102.
73- Competència exclusiva de l'estat Constitució 149 28.ª *"Defensa del patrimonio cultural, artístico y monumental español contra la exportación y la expoliación; museos, bibliotecas y archivos de titularidad estatal, sin perjuicio de su gestión por parte de las Comunidades Autónomas"*.
74- Estatut de Catalunya, Art. 127 b).
75- Art. 1 *Disposiciones Generales* i a *Título II* bens immobles; *Título III* bens mobles, *Título V* patrimoni arqueològic; *Título VI* patrimoni etnogràfic, *Título VII Capítulo I* del patrimoni bibliogràfic i documental.
76- Art. 9 i Art. 35 respectivament.
77- Llei 16/1985, Art. 3; com per exemple l'elaboració dels Plans Nacionals, motiu pel qual estarà constituït, entre d'altres, per "*un representante de cada Comunidad Autonoma"*.
78- *Título II Instrumentos administrativos.*
79- A l'Art. 11 se'ns diu que mentre que **"***corresponde al Ministerio de Cultura tramitar los expedientes"* les comunitrats faran *"la declaración de interés cultural de los restantes bienes del Patrimonio Histórico Español, cuya tramitación se regirá por su propia normativa"*.
80- Art. 13.
81- Trobem a l'article 15 un exempció per a *"monumentos y jardines históricos, el Ministerio de Cultura instará de oficio la inscripción gratuita de la declaración en el Registro de la Propiedad"*.
82- Cap. II; El *Registro General de Bienes de Interés Cultural*
83- Veure: http://www.boe.es/boe/dias/2006/07/18/pdfs/A27095-27097.pdf. Un exemple d'aquesta mesura de protecció, es tracta de la declaració de BCIN de l'Antic Mercat del Born de Barcelona, mitjançant la Resolució CLT/1467/2006, que possibilità l'aturada provisional de les obres previstes pel govern municipal al mateix solar. L'empresa d'arqueologia encarregada de l'excavació va haver d'elaborar un informe que van ratificar tant el Director General de Patrimoni de la Generalitat com el responsables de cultura i patrimoni de l'Ajuntament i va fer plantejar-se la revalorització d'un indret prou representatiu del Barri de la Ribera barceloní del 1714, un dels jaciments millor conservats de l'Europa moderna i amb unes potencialitats divulgatives de primer ordre. Aquesta resolució és un acte exprés que presenta la possibilitat de recórrer, per tant es tracta d'un acte que no causa estat fins que no vencen els terminis determinats; al BOE nº 170, 18-Jul-2006, I al DOGC nº 4635, 17-May-2006; RESOLUCIÓN CLT/1467/2006.
84- J. E. Soriano García (1993). D*esregulación, privatización y Derecho administrativo*. Bolonya: *Publicaciones del Real Colegio de España*, p. 11.
85- Decret 289/1993 i Decret 209/1998.
86- Decret 232/2001.
87- Pla de Cultura de Sant Boi, p. 55.
88- Pla de Cultura de Sant Boi, pp.90-91.
89- Línia estratègica 3: El Patrimoni cultural, sentiment d´identitat compartida; pp. 92-93.
90- Línia estratègica 4 Promoció cultural de la ciutat- Creació d'una secció per conèixer Sant Boi a la pàgina web de l´Ajuntament (recorreguts, agenda cultural, història, etc.); pp. 94-95.
91- Línia estratègica 6; La ciutat, com a espai d'identitat, de relació i de convivència pp. 97-98.
92- Línia estratègica 9: Espais Joves per a la creació i el coneixement p. 105.
93- Línia estratègica 7: Infraestructures per a la cultura p. 100-101.
94-A: http://www.santboi.cat/fotos/plagovern/Mem%F2ria%20del%20Pla%20de%20Ciutat%202012-2015.pdf.
95- Programes destinats a promoure la contractació laboral de persones aturades per a la realització d'actuacions de caràcter temporal i d'interès general i social. Per veure bases reguladores per a la concessió de subvencions per a aquest fi veure: http://www.gencat.cat/eadop/imatges/5379/09127010.pdf.
96- Que te com a finalitat promocionar laboralment als sectors més desfavorits; Veure: http://www.coressa.cat/services/corinsert.asp.
97- Informe anual 2011 Sector turístic Baix Llobregat, p. 7; a: http://arxius.elbaixllobregat.cat/web/analisi/pdf/Infoanualturisme2011.pdf.
98- A mode d'exemple. Línia estratègica 7: Infraestructures per a la cultura p. 101 llegim que "també resulta interessant potenciar al màxim la dissolució de les tradicionals fronteres entre el món de la cultura i el de l´educació formal, en la línia iniciada ja per programes com "Obrim la escola"; a p. 100, es parla d'"ampliació de l´oferta de serveis pedagògics del Museu adreçats a les escoles i els instituts Línia estratègica 9; o a p. 105, es fa referència a Espais Joves per a la creació i el coneixement.
99- Cf. Amartya Sen. A CARBÓ (2010), p. 32.
100- Tal i com ja va proposar R. Palmer (2001). "Conferencia en el marc del panell: *The city in practice, a l'esdeveniment". Montreal Cultural Summit* (10 d'octubre).
101- Línia estratègica 10: La política cultural com a eix vertebrador de l'acció pública pp. 108-109; o Línia estratègica 12: Pacte ciutadà per la cultura pp. 111-112.
102- Bon exemple d'això és la sèrie de jornades promogudes des de la Fundación Kreanta amb el nom de Ciudades Creativas, on es tracten diferents temes comuns a ambdós sectors. Per a més informació consultar: http://www.kreanta.org/jornadas_10/index.php.
103- Línia estratègica 7: Infraestructures per a la cultura p. 101.
104- Després d'un primer reconeixement de la dignitat i el valor culturals a la necessitat de respectar i protegir-los (Declaració dels principis de cooperació cultural internacional a la Conferència General de la Unesco de 1966), a plantejar la noció de desenvolupament cultural i la dimensió cultural del desenvolupament (1970 Conferència Intergovernamental sobre Aspectes Institucionals, Administratius i Financers de les Polítiques Culturals), consolidant-se amb la definició de cultura establerta al MONDIACULT (1982; Conferència Mundial sobre Polítiques Culturals a Mèxic). L'arribada del Decenni Mundial per al Desenvolupament Cultural l'estableix com a objectiu i potencia xarxes per treballar aspectes com: l'afirmació i enriquiment de les identitats culturals, augmentar la participació en la vida cultural i fomentar la cooperació internacional. Segueixen donant-se accions complementàries com informes (*Nuestra diversidad creativa* del 1997), convencions (2003 Unesco Convenció per a la salvaguarda del Patrimoni Cultural immaterial) i aliances estratègiques (Al 2004 l'Agenda 21, Eurocities...) fins arribar la Convenció sobre la protecció i promoció de la diversitat de les expressions culturals de la UNESCO de París al 2005), entre elles la de patrimoni, i determinades

activitats, són de gran utilitat. D'altra banda, tot i uns inicis sense polítiques culturals específiques (A l'Informe Tindemans tant a Maastrich (1992; art.128) com posteriorment a Niça (2000; art.151).
105- Veure: http://www.european-heritage.net/sdx/herein/.
106- Com el Reglament relatiu a la exportació de béns culturals que exclou el principi liberal de llibertat d'empresa; a CE nº 116/2009 del Consell, de 18 de desembre de 2008, veure: http://europa.eu/legislation_summaries/culture/cu0005_es.htm.
107- Veure: http://www.mcu.es/patrimonio/MC/PatrimonioEur/index.html.
108- *DECLARACIÓN SOBRE LA INICIATIVA SELLO DE PATRIMONIO EUROPEO*, http://www.mcu.es/patrimonio/docs/MC/PatrimonioEur/declaracionMinistrosPatEu.pdf.
109- Llegim que *"el programa actual corresponde al periodo 2007-2013 y cuenta con un presupuesto total de unos 400 millones de euros"* a: http://europa.eu/pol/cult/index_es.htm.
110- Per demanar subvencions per a la investigació veure: http://cordis.europa.eu/eu-funding-guide/home_es.html.
111- Museu de Sant Boi de Llobregat: http://www.museusantboi.org i http://museusantboi.blogspot.com/.
112- Veure:
113- Veure cartipàs municipal a: http://santboi.cat:8080/Publi013.nsf/47054580D99E9275C12578C6002E575D/$FILE/VSBestiu2011_16-17.pdf.
114- Veure: "Sant Boi busca ampliar el coneixement sobre els seus orígens amb una excavació arqueològica sota l'Ateneu Santboià Ja han sortit a la llum teules, ceràmica i pintura mural romana i les restes que es trobin podrien incorporar-se a l'equipament que s'ha de fer a l'indret", p.3; http://www.nasdebarraca.com/ABRIL011WEB.pdf.; http://www.santboi.cat/NPremsaW.nsf/ca-WebNPremsa-BASE/C12570A40043BB01C1257296004890DC?OpenDocument&Clau=tnoticies&Idioma=ca; i "Una necròpolis romana a Sant Boi? És possible!"; a: http://santboiboigperlacultura.wordpress.com/category/patrimoni/.
115- AA.VV. Termes romanes de Sant Boi (2002), p. 84.
116- Consultar a: http://www.museusantboi.org/historic.html.
117- A: http://www.museusantboi.org/temps_i_espai.html.
118- Posem com a exemple l'Església Romànica; a: http://www.museusantboi.org/esglesia_romanica.html.
119- A: http://www.alcalavirtual.es/pdfs/objetivos.pdf.
120- A:http://web.educastur.princast.es/proyectos/grupotecne/asp1/investigacion/vermensajebbb.asp?idmensaje=5561.
121- A: http://www.musee-larina-hieres.fr/.
122- Informació extreta de RUIZ-JUEZ GIL, Amalia. *Gestión del patrimonio arqueológico*. Barcelona, Ed. Ariel, 2006; p. 227.

AA.VV. Les termes romanes de Sant Boi. Ed. Ajuntament de Sant Boi de Llobregat, 2002. Col·lecció Pou Comú nº 3.

BALTÀ, J. i PASCUAL, J. Cultura i ciutat: la gestió de les polítiques culturals locals. Materials UOC, assignatura: Fonaments i Conceptes de les Polítiques Culturals. 2010.

BLANCO, I. i GOMÀ, R. *Gobiernos locales y redes participativas*. Barcelona, Ariel, 2002.

CRANE, Diana. *Cultural globalization from the perspective of the sociology of culture*. A *International Symposium on Culture Statistics* (UNESCO), Montreal, 2002.

EAGLETON, T. *La idea de cultura: una mirada política sobre los conflictos culturales*. Trad. al castellà de Ramón José del Castillo. Barcelona, Ed. Piadós Ibérica, 2001.

FONT, J. i BLANCO, I. Polis, la ciutat participativa. Barcelona, Patronat Flor de Maig-Diputació de Barcelona, 2003.

FONTANA, Josep. L'ofici d'historiador. Girona, Documenta Universitaria Ed., 2010.

GEERTZ, C.; *«Descripción densa: hacia una teoría interpretativa de la cultura»* a *La interpretación de las culturas*. Barcelona, Gedisa, 1995.

GONZÁLEZ ARENCIBIA, Mario. *Globalización cultural: sus interacciones socio-económicas y políticas. Retos para el desarrollo social*. Ed. Eumed.net; © Copyright, mgarencibia febrer de 2006.

HERNÀNDEZ CARDONA, Francesc Xavier. "Museografía didáctica"; pp. 23-61. A SANTACANA MESTRE, Joan i SERRAT ANTOLÍ, Núria (coords.). Museografía didáctica. Ed. Ariel, Barcelona, 2005.

IGGERS, G. *La Ciencia histórica en el siglo XX: Las tendencias actuales: una visión panorámica y crítica del debate internacional*. Idea Books, 1998.

INGLEHART, R. *Cambio cultural en la sociedad industrial avanzada. La Revolución Silenciosa*. Madrid: CIS-Siglo XXI, 1991.

NORRIS, P. *Critical Citizens*. Oxford, Oxford University Press, 1999.

PARRY, G. *et al. Political participation and democracy in Britain*. Cambridge, Cambridge University Press, 1982.

PASCUAL, J. i DRAGOJEVIĆ, S. *Guía para la participación ciudadana en el desarrollo de políticas culturales para ciudades europeas*. *[document en línia]. Bucarest: Interarts / ECUMEST / Fundació Europea de la Cultura*, 2007. A: http://www.eurocult.org/uploads/docs/579.pdf.

ROSELLÓ, D. Sistemes de planificació de les polítiques culturals. Materials UOC, assignatura: Fonaments i Conceptes de les Polítiques Culturals. 2010.

RUIZ-JUEZ GIL, Amalia. *Gestión del patrimonio arqueológico*. Barcelona, Ed. Ariel, 2006.

VALLÈS, J.M. «La Democràcia Local cap al segle XXI», a: Botella (ed.), La ciutat democràtica. Barcelona, Ediciones del Serbal, 1999, (pp. 17-20).

UNESCO:

«*Declaración de México sobre las políticas culturales*» (1982).

«33a Conferència UNESCO a París» (2005).

«Declaració de Fribourg sobre el Drets Culturals» (2007).

«Agenda 21 de la Cultura»; a: http://www.agenda21culture.net.

«Informe sobre el Desarrollo Humano 2004. La libertad cultural en el mundo diverso de hoy». PNUD, New York. PNUD (2004); a: http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2004/chapters/spanish/

«Pla de Cultura de Sant Boi de Llobregat» (Gener 2004-Abril 2005); a: http://www.santboi.cat/pcultura/.

Ateneu Santboià

DEFINICIÓ DEL PROJECTE

● DEFINICIÓ DEL PROJECTE

DESTINATARIS.....36

OBJECTIUS.....40

CONTINGUTS.....44

ESRATÈGIES.....48

ACTIVITATS.....51

NOTES.....59

BIBLIOGRAFIA i ALTRES FONTS.....60

Per al present projecte, un cop recopilades i sintetitzades les bases contextuals on s'hi ha de desenvolupar, cal encetar la seva definició. El primer element en el que ens fixem i que a més considerem un dels més importants és el dels destinataris. Atenent al fet de que el projecte és concebut des del principi com una proposta pensada per ser liderada des de l'administració pública, concretament des de la de l'àmbit local, hem de tenir present que és igualment necessari fer una segmentació dels possibles destinataris del mateix tot i que inicialment, pel caràcter universal en la prestació de serveis de la *res publica* i per la magnitud del mateix projecte, no hem volgut definir-lo amb precisió fins ara; queda pendent, doncs, que en el transcurs del disseny per part de l'equip la heterogeneïtat dels possibles destinataris pugui ser presa en consideració de forma progressiva.

Pensem que una primera estructuració l'haurem d'establir tenint en compte una diferenciació bàsica; separar de forma clara beneficiaris, els que rebran directament els efectes positius de la posada en marxa de la proposta, i usuaris, aquells que participaran en les activitats del projecte. En segon terme, un altre dels components que incloem en aquest anàlisi és el de l'àmbit o tipus de destinatari, és a dir, tant podem estar parlant d'agents que pertanyen al tercer sector, de l'administració pública o de la empresa privada. En un tercer nivell d'estudi més exhaustiu, haurem de treballar respecte als ciutadans, aquells pels quals el present treball adquireix tot el seu sentit, el gran determinant del projecte (temes, forma de tractar-los, l'horari, condicionament de l'espai, època de l'any, preus, professionals que hi han d'intervenir...); parlem de que cal conèixer-los i, així, poder delimitar diferents segments en referència a uns paràmetres que possibilitin establir de forma escalar el grau de proximitat/distància respecte al projecte: des dels més fidels a les propostes culturals relacionades amb aspectes del patrimoni santboià fins a aquells que podem definir com a no-públic, persones que no són usuàries però que volem incorporar al projecte no únicament com a beneficiàries. Aquest darrer nivell d'anàlisi serà el que concentrarà el major protagonisme d'aquest apartat, ja que intentarem esbrinar els interessos, gustos, capacitats i possibilitats diferents que els segments establerts presenten. Tot plegat, creiem que ens serà útil per tal de poder traçar posteriorment tant els objectius específics, com les activitats i estratègies que hauran de recollir l'esperit de les tres grans línies traçades de bon principi: la posada en valor del patrimoni arqueològic i històric local, la utilització del mètode participatiu durant el procés i la conjunció d'aquests per potenciar la creació d'un producte turísticocultural sostenible. Línies que ens serviran per estructurar els diferents públics que a continuació identificarem.

Posada en valor i difusió del patrimoni arqueològic i històric local. Tal i com resa el preàmbul de la *Ley de Patrominio Històrico Español* de 1985, perquè la valoració del patrimoni sigui possible són imprescindibles *"disposiciones que estimulen a su conservación y, en consecuencia, permitan su disfrute y faciliten su acrecentamiento"*, de forma que aquest *"se defiende mejor cuanto más lo estiman las personas que conviven con él, pero también cuantas más ayudas se establezcan para atenderlo, con las lógicas contraprestaciones hacia la sociedad cuando son los poderes públicos quienes facilitan aquéllas"*. Des de bon principi i més enllà del que les disposicions legals clarament ens plantegen i compartim, el nostre projecte parteix de la base de que el recurs que esdevindrà haurà de ser una eina útil per al desenvolupament local en els termes ja plantejats i un experiència per a tots aquells visitants o usuaris que decideixin conèixer-lo. Un jaciment arqueològic musealitzat en ple procés d'excavació en el que es podran descobrir tant unes restes determinades dels pobladors del passat, com la dinàmica d'investigació que va refermant o refutant el coneixement que

la ciència històrica disposa actualment. D'altra banda, no podem obviar l'existència d'altres recursos igualment importants que podran complementar l'oferta que més endavant analitzarem. En termes generals, es tracta de parlar ara de la població que potencialment podrà visitar el jaciment de l'Ateneu Santboià.

-Un públic que tradicionalment ha destacat a nivell local és l'escolar, ja que per exemple l'any 2009 van suposar un gairebé 25% del total de visites (Veure annex 6). L'àmplia experiència en la seva acollida a les Termes Romanes i a l'antic museu de Can Torrents, ha fet que actualment es compti amb una oferta pedagògica estable; tota una sort, ja que no partiríem de zero en aquest aspecte per a la dinamització del jaciment. Ara bé, el fet que hagi estat sobretot un fenomen a nivell local, pensem que pot superar-se i, mitjançant el nou museu de Can Barraquer i les millores que ha suposat, una estratègia de comunicació adient i la posada en pràctica del present treball, posicionar-se com a oferta igualment suggerent per al públic escolar a nivell comarcal o provincial. Es tracta d'un públic, la població de 6 a 14 anys, en el que a nivell estadístic[123] podem veure que el 67,2% del total de l'alumnat visita un museu a través de l'escola; xifra que creiem encara insuficient.

-A nivell de la resta d'usuaris, gràcies novament a la tasca realitzada per la estadística[124] tenim una visió més acurada de l'existència d'uns públics afins i del que hem identificat com a no-públics. Se'ns mostren que a Catalunya els segments de població per grups d'edat que més solen visitar els museus són les persones de 30-44 anys (31,9%), 15-29 anys (27,4%) i 45-64 anys (27,2%), mentre que els més grans de 65 anys (13,5%) és el grup menys representat. Un altre aspecte important és el de les famílies, ja que in 50,6% dels assistents solen estar casats. Pel que fa a nivell d'estudis entre els que disposen d'estudis secundaris (37,4) i superiors (31,4%) trobem el gruix més important de visitants, ens al contrari passa amb el no tenen estudis (2,8%) al temps que els que tenen estudis primaris es situen en un punt intermig (26,1%). Finalment, un altre aspecte determinant per a la segmentació és el que fa referència a la situació laboral, sent el 60,1% d'assistents població ocupada, un 13,8% jubilats, el 13,6% estudiants, un 5,4% que desenvolupen feines de la llar, i un 4,9% que es troba en situació d'atur.

Centrant-nos en l'àmbit local i recollint la realitat documentada fins ara a nivell estadístic a Catalunya, hem d'aturar-nos a fer unes reflexions en relació al no-públic, el qual volem incloure de forma clara com a usuaris de la nostra proposta i superar la seva hostilitat cap al patrimoni cultural del municipi. Reforçant la tendència existent dels públics identificats com a fidels o interessats, hem de trobar la manera de que aquells sectors de la població local que no mostren intenció ni interès per conèixer el passat comú a través del patrimoni se'ls desperti la curiositat. Creiem que entre aquests hi ha des de persones sense estudis, a mestresses de casa, jubilats i aturats. Aquest darrer grup a adquirit especial importància en els últims anys a Sant Boi, el municipi amb major taxa d'atur de la comarca amb un quasi 20%, com ja s'ha esmentat.

El mètode participatiu durant el procés. Mitjançant la forma escollida de gestionar el projecte volem donar cobertura i l'oportunitat als darrers col·lectius identificats. En aquest sentit, un dels segments més importants són les persones majors de 50 anys, les dones (20% d'atur), els joves (18,4% d'atur) i immigrants, ja que estan sent especialment castigats amb la xacra que suposa l'actual conjuntura econòmica per al mercat de treball. Amb ells volem comptar especialment per al desenvolupament del projecte com a beneficiaris, tot seguint algun dels eixos estratègics que s'han extret de la darrera jornada participativa a nivell local[125]: "impulsar polítiques ocupacionals que tinguin en compte els col·lectius més vulnerables (...), es valora la necessitat de tenir

en màxima consideració cap a aquells col·lectius amb més dificultats per accedir al mercat de treball normalitzat: joves sense formació, persones aturades de llarga duració, dones o persones immigrades"[126]; posant "èmfasi en la formació dels i de les joves"[127]; reivindicar el patrimoni com a un dels pols d'atracció de la ciutat per generar ocupació[128]; apostar per la inclusió i el respecte a la diversitat[129]; o treballar per aconseguir una Administració propera, sensible, eficient i transparent[130]. La forma de fer-ho ja l'hem esmentat anteriorment: amb la figura dels Plans d'Ocupació i a través de l'empresa municipal CORESSA. Com que la participació sense informació no és viable, la implicació d'aquests destinataris en el projecte ha de venir de la mà de tot un seguit d'accions formatives per tal de desenvolupar de forma correcta la feina que se'ls encomani i que més endavant definirem.

D'altra banda, el dinamisme del tercer sector cultural del municipi ja hem dit que no troba correspondència en l'àmbit del patrimoni. Això fa que haguem de comptar, d'entrada, amb les entitats culturals més genèriques que vulguin sumar-se al projecte, per més tard anar incorporant a totes aquelles que mostrin interès per accions concretes o d'altres aspectes. També hem de cercar i motivar els veïns que de forma natural van participant de les diferents propostes que actualment es proposen des del Museu de Sant Boi, així com d'altres agents individuals que per la seva trajectòria i coneixements hem d'intentar inciprporar-los i donar-los algun tipus de paper de rellevància d'acord a la seva disponibilitat i orientats cap a activitats més concretes.

Un producte turísticocultural sostenible. Pel que fa al possible turista cultural en general, una primera segmentació ens la proporciona l'*Estudio sobre la significación del turismo cultural en España*[131] on es fa un retrat robot d'aquest: alt grau de planificació i organització a mida del viatge, col·lectiu de totes les edats amb un pes específic important de les persones de menys de 50 anys, nivell alt d'estudis, poder adquisitiu mitjà i mitjà-alt, que viatja molt en parella, bon nivell de repetició, i heterogeneïtat en la durada de la seva estada però amb una importància gran de les visites de 1 a 3 dies amb un 31% del total. D'altra banda, hem de tenir present el que es diu en el llibre 'Turisme. Panorama 2020' de l'OMT quan defineix al turista cultural, d'una manera més descriptiva, com a aquells que "*se interesan por los sistemas sociales y culturales y las costumbres de los destinos que visitan. Responden a la demanda de los grupos locales para que se los escuche y valore"*[132]. De forma sumària, les dades de Barcelona a nivell general[133] parlen de que: la concentració més elevada de turistes es dona entre els mesos d'abril i octubre tot i que està força ben repartit durant l'any; amb una estada mitjana de 1,97 nits; un grau de repetitivitat del 48,1%; amb una proporció de motius vacacionals del 50,0% (3.238.017) i professional del 41,9% (2.713.458); 31,1% (2.011.350) de turistes nacionals, 48,7% (3.151.433) europeus i 20,2% (1.313.250) d'altres països; un predomini dels homes (60,1%) respecte les dones (39,9%); i una distribució per edats de 15-17 anys (0,5%), 18-24 anys (2,9%), 25-34 anys (19,9%), 35-44 anys (38,5%), 45-54 anys (27,4%), i més de 55 anys (10,8%).

Recordem que ja s'ha posat de manifest que el que estem tractant dins d'aquest gran objectiu és l'oferiment d'un proposta amb un alt grau d'especialització dins de l'anomenat turisme cultural. Si haguéssim de definir-lo tipològicament, a nivell general ho faríem dins al que alguns autors anomenen Turisme Arqueològic. Un modalitat que atrau la visita a museus d'arqueologia a jaciments musealitzats i que, estretament relacionat amb els valors culturals del conservacionisme del patrimoni arqueològic, cerquen els seus valors educatius i recreatius que fa que els conservadors hagin de trobar un equilibri entre ambdós. La dispersió d'aquests recursos sol ser lo habitual, i el cas de Barcelona de n'és una excepció. Exemples de jaciments musealitzats a l'àrea d'influència: Museu d'Història de la Ciutat[134], la via sepulcral a la Plaça de la Vila de

Madrid[135] o el jaciment recentment excavat de El Born[136], les excepcionals Mines de Gavà[137], el Museu de Badalona[138]. De fet, existeixen plataformes *web* especialitzades que se'n fan ressò d'aquest tipus de recursos i proposen rutes temàtiques[139]. El projecte que estem fent per al jaciment arqueològic de l'Ateneu Santboià, volem potenciar més altres aspectes que donaran un caràcter encara molt més singular i que tindrà un impacte de menor escala. Seguint amb la idea de tipologia de turisme cultural, l'identifiquem amb aquell més relacionat amb temes educatius i d'investigació: per una banda, viatge acadèmic per aprendre, familiaritzar-se o perfeccionar una llengua en un context geogràfic i històric del qual aprendre mitjançant una tasca interpretativa que permeti la reflexió; per l'altra, orientant-se a una escala petita, que la podem relacionar amb aspectes científics, educatius i de voluntariat en un estudi de camp i en un entorn universitari. Barcelona compta amb una número important d'institucions universitàries que ofereixen cursos de postgrau i doctorats, o institucions d'investigació científica que poden generar un públic interessat en el nostre projecte. Finalment, España en general, i Barcelona en particular ha estat últimament una de les destinacions més escollides pels becats per ERASMUS[140].

Arriba el moment de donar una major concreció al projecte que les finalitats plantejades inicialment. En aquest apartat volem delimitar quins objectius volem assolir i de quina manera podem establir un sistema d'indicadors que possibilitin mesurar i/o avaluar els resultats obtinguts, tant en les fases finals com al llarg del procés. Per tal d'estructurar-los s'ha decidit separar de forma independent aquelles fites d'ordre intern de la de l'equip tècnic municipal i de la unitat de gestió encarregada de liderar el projecte per tal de veure aquells aspectes que entronquen amb el funcionament de l'estructura de la proposta i aquelles altres que estan més directament relacionades amb els continguts, les del projecte en sí mateix, que la conformen i que li donen sentit en tant que són les que tenen visibilitat, les que es coneixen i avaluen com a mesura d'èxit de la vesant científica, sociocultural i econòmica. Al mateix temps, es presenten segons el seu nivell de concreció, des dels més generals als més específics, i considerant la seva naturalesa quantitativa o qualitativa. La forma escollida de presentar-los ha estat mitjançant una fitxa on descrivim l'objectiu traçat, i en el cas del específics, incorporem una columna a la dreta (*escrits en cursiva*) en la que assenyalem quins podrien ser alguns dels indicadors que ens ajudin a avaluar de forma constant els avenços que amb el projecte es volen assolir. Aquests hauran de ser avaluats tant per l'equip tècnic municipal en col·laboració amb els arqueòlegs i tècnics de dinamització del recurs, com pels propis beneficiaris i usuaris del projecte. Igualment al final s'afegeix un apartat dedicat als tipus d'avaluació, als mètodes i criteris d'anàlisi.

Objectius del projecte.

-Científics:

GENERALS	Contribuir a un nou discurs interpretatiu del patrimoni arqueològic local que enllaci els diferents elements patrimonials.
	Aprofundir en les noves tècniques expositives de jaciments arqueològics musealitzats.
	Promoure i interrelacionar altres recursos patrimonials locals.
	Posar en valor l'Arqueologia com a generador d'un tipus d'informació històrica privilegiada per conèixer el passat de les classes populars.
	Posicionar-se com a iniciativa referent en la gestió del patrimoni i la seva difusió.

ESPECÍFICS	Oferir un recurs patrimonial original i complementari als existents.	*Enquesta d'opinió visitants (grau de satisfacció, itineraris, discurs museogràfic, ...)*
	Excavar amb metodologia arqueològica l'extensió del solar on és l'Ateneu Santboià.	*Número de memòries i informes d'excavació; recull de resultats; estats de la qüestió...*
	Establir convenis d'investigació amb universitats.	*Número de convenis, grau d'implicació, número d'alumnes universitaris participants i origen, especialitzacions...*
	Augmentar el coneixement històric del Nucli Antic.	*Publicació dels resultats en l'entorn web, revistes especialitzades, monografies...*
	Aconseguir la declaració de BCIN del Nucli Antic.	

	Renovació constant i progressiva dels continguts i forma del discurs museogràfic.	*Segons ritme d'excavació quants cops es canvien els panells informatius i interpretatius anualment, recursos emprats...*
	Organització de *simposiums* i congressos relacionats amb la temàtica (arqueologia, difusió del patrimoni...)	*Número d'assistents, institucions participants, edició dels aspectes tractats, llocs on es desenvolupen (Universitats, equipaments municipals...).*
	Inventari de materials arqueològics recuperats i restauració per a la seva exposició (segons valoració).	*Peces inventariades, restaurades, en exposició...*

-Socioculturals:

GENERALS	Augmentar la cohesió social mitjançant l'estímul d'un sentiment de pertinença compartit a través del patrimoni arqueològic.
	Aprofundir en la democràcia, en el reconeixement de la ciutadania, en la integració social en les estructures deliberatives (societat com a motor de transformació i mobilització).
	Posar en valor les identitats culturals i la seva diversitat tot fent-los visibles.
	Reforçar el vincle cultura (patrimoni) i educació.
	Potenciar l'aspecte local i global del patrimoni arqueològic.
	Donar importància al patrimoni arqueològic per al desenvolupament local i la qualitat de vida.
	Apostar pel patrimoni arqueològic com a element important de les polítiques culturals.
	Contribuir a la creació de la imatge de la ciutat.

ESPECÍFICS	Superar la desconnexió psicològica dels santboians envers al centre patrimonial de la ciutat, el Nucli Antic.	*Grau de relació amb altres esdeveniments culturals de la ciutat, pertinença a alguna altra entitat, cultural o no, dels beneficiaris...*
	Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi.	*Grau d'interrelació del recurs i les tasques formatives als beneficiaris amb la resta de polítiques de patrimoni (natura, parc agrari, arquitectura...)...*
	Implicar a la ciutadania mitjançant el desenvolupament d'un treball comunitari de posada en valor del patrimoni (excavació, guiatge, altres tasques relacionades amb la investigació, control d'accessos...)	*Número de beneficiaris, identificació, tasques que desenvolupen, durada de la seva col·laboració (màx. 6 mesos); número d'usuaris; número de veïns participants en el projecte, , foment de l'associacionisme dirigit cap al patrimoni històric local....*
	Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional.	*Número de comunicacions o conferències, taules rodones, número d'esdeveniments, i la seva participació (perfils)...*
	Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local.	*Participació intercultural al projecte, grups mixtos...*

	Seguir apostant pel treball transversal amb les escoles de primària locals i obrir-se a la resta de la comarca i la província.	*Número de escoles, quants cursos, procedència,*
	Incrementar els vincles amb el centre UNED de la localitat.	*Participació en congressos, visites als recursos, ...*
	Consolidar i complementar l'oferta d'activitats de difusió del patrimoni arqueològic dels serveis municipals.	*Número d'activitats, tipus, participants, grau d'interrelació entre els diferents recursos patrimonials de la ciutat...*
	Creació d'exposicions temporals itinerants pels casals de barri, biblioteques i altres equipaments municipals amb un resum dels resultats obtinguts durant l'excavació.	*Número d'exposicions i assistents, en quins equipaments...*
	Conferències i taules rodones a equipaments culturals en les que hi participin els beneficiaris del projecte com a reclam de la resta de veïns.	*Número de conferències anuals, assistents, participació i opinions, observació...*
	Apropar als joves a la cultura i les seves activitats.	*Joves participants en les diverses activitats o com a beneficiaris del projecte.*
	Dinamització mitjançant el treball intersectorial amb altres àmbits de la cultura (música, arts escèniques, cultura popular...)	*Número d'esdeveniments, participants, enquestes d'opinió*
	Creació d'un espai *on-line* per a la divulgació, per a la participació 2.0...	*Número de visites, aportacions i posts, descàrregues, períodes d'actualització de continguts...*
	Foment per a l'associacionisme cultural relacionat amb temes patrimonials (Amics del Museu...).	*Creació de l'entitat, número de socis...*

-Econòmics:

GENERALS	Aprofitar el dinamisme econòmic que se'n pugui derivar del patrimoni històric.
	Aplicació de criteris de sostenibilitat (social, econòmica, cultural i mediambiental).
	Dinamitzar el mercat de treball contribuint a la disminució de la taxa d'atur local.
	Treballar per a la consecució de l'autofinançament del recurs.

ESPECÍFICS	Creació d'un producte turísticocultural sostenible.	*Número de visites turístiques, origen, edat, visita a altres recursos...*
	Elaboració d'un Pla Director del nou recurs patrimonial i una guia per a la seva comprensió (sobretot pels escolars).	

	Oferir Plans d'Ocupació per a col·lectius vulnerables.	*Número de Plans d'Ocupació, nombre de contractats, perfils...*
	Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic.	*Nivell i índex de despesa respecte exercicis anteriors, recursos humans contractats, serveis...*
	Cercar ajudes i subvencions econòmiques per al projecte (públiques i privades).	*Número de subvencions demandades, subvencions atorgades, proporció respecte al pressupost*
	Establir una política de preus (individual i grupal) i abonaments adequada a la realitat econòmica dels diferents públics.	*Volum de visites, enquestes d'opinió, variació dels preus, ingressos...*
	Instal·lació de serveis complementaris (botiga, cafeteria).	*Nivell d'ingressos per la concessió en la gestió.*

Objectius estructurals.

GENERALS	Incrementar les competències de l'equip tècnic municipal amb un nou repte de gestió del patrimoni arqueològic.
	Intensificar l'ús dels nous recursos de que disposa el Museu de Sant Boi.
	Incorporar el mètode participatiu en la gestió de la proposta.
	Procurar un marc d'interrelació transversal amb les polítiques territorials, ocupacionals, educatives...

ESPECÍFICS	Posar a l'abast de l'equip tècnic les eines formatives necessàries per a una correcta gestió de la proposta.	*Número d'accions formatives i tipus.*
	Augmentar el número de visites al conjunt dels equipaments patrimonials preexistents que conformen les Termes Romanes, l'Arxiu i el Museu.	*Número de visites a exposicions, activitats...*
	Creació d'una unitat de gestió en la que s'hi trobin representats diferents agents: públics (administració local, Generalitat, Universitats), privats (empreses promotores...), tercer sector (associacions locals i altres afins al patrimoni històric i arqueològic d'arreu), agents individuals (persones que pels seus coneixements especialitzats puguin formar-ne part: musealització, patrimoni en general, pedagogs...).	*Agents implicats i tipus, periodicitat de les reunions, nivell de presa de decisions, enquestes participants i valoracions conjuntes...*
	Establir un sistema d'indicadors unificat per als diferents recursos i l'utilització de diferents eines metodològiques per a la recopilació d'informació (enquestes d'opinió, grups de treball, observació...)	*Elaborar una guia d'indicadors, aplicació dels mateixos de forma sistemàtica i avaluacions periòdiques.*

Tipus d'avaluació, mètodes i anàlisi de dades. Per acabar amb aquest apartat, ens detindrem a fer una petita aproximació als tipus i tècniques de valoració que volem que es vagin aplicant en les diferents fases d'implementació doncs, més enllà dels indicadors i del seu anàlisi, hem de considerar els següents aspectes.

-Valoració crítica: es tracta de l'anàlisi de les diferents accions que conformaran l'aplicació del projecte, i d'ell mateix, per part de persones expertes alienes al mateix.

Torbem que és en el marc universitari on es poden estudiar aspectes com el de la pròpia investigació arqueològica, la museografia, les polítiques participatives, etc.

-Avaluació: dins d'aquesta, encarregada de dur a terme un treball més empíric en relació directa amb l'equip gestor, les persones que gestionaran les diferents parcel·les previstes i implicades directament al projecte, podem establir l'existència de diferents tipus d'avaluació segons Chandler Screven[141]. Una *avaluació prèvia o frontal* que complementi l'anàlisi contextual presentat per recavar més informació al voltant dels interessos i idees prèvies del públics, una *avaluació formativa* en la que s'estudiïn aquells aspectes relacionats amb el disseny del projecte[142], una *avaluació sumativa* on mesurem el procés i l'impacte del projecte ja en marxa per corregir o reforçar certs aspectes, i una *avaluació remedial* que comparteix les possibilitats i plantejaments de l'anterior però sense l'objectiu de remodelar el programa traçat.
A nivell metodològic, existeixen diferents formes de fer que en ajudaran a saber quin està sent l'impacte de la nostra proposta i en quina mesura s''esta adequant als objectius. Com a espai expositiu, el jaciment ha de comptar amb un mapa d'usos que ens permeti veure variables com número d'assistents, tipologia, recorreguts fets pels visitants, durada, parades més significatives i omissions, comportaments; es proposa realitzar un diagrama de dispersió de punts. D'altra banda, per recuperar dades de tipus qualitatiu, haurem de dissenyar tècniques d'autoinforme que permetin conèixer aspectes generals i específics de l'espai, del discurs plantejat amb enquestes on hi hagi preguntes tancades i obertes, entrevistes i reunions del tipus *focus-group* amb el personal que hi treballi, com per exemple els anteriorment identificats com a beneficiaris del projecte

En quant a l'anàlisi volem ressenyar la importància de la interpretació per arribar més enllà de la descripció de la realitat. El més important de l'avaluació és que ens aporti un cert grau de reflexió, la seva interpretació i plantejar-nos certes qüestions per seguir millorant la gestió del projecte. Així, després d'un primer moment d'anàlisi estadístic ha de seguir un altre de caràcter més explicatiu i predictiu on s'analitzin les interaccions entre les variables constatades creuant les dades i les observacions realitzades.

Una part essencial de la definició del projecte és al que fa referència als continguts que s'hi inclouran per tal d'assolir les fites plantejades en l'apartat anterior. Parlem, doncs, de les temàtiques de què tractarà la nostra proposta en base als tres grans eixos o finalitats de la mateixa; les definirem i presentarem els seus aspectes més conceptuals. Tot i que tractarem d'evitar la repetició de certes idees ja esmentades, incloem aquest apartat per tal de concretar-les una mica més en funció d'aquells segments de públics identificats i dels objectius traçats.

Investigació. Tal i com a priori es podria suposar, el gruix d'aquest tema està relacionat amb la investigació arqueològica que es proposa dur a terme al solar de l'Ateneu. El coneixement de les restes exhumades restes durant llarg temps a la zona ja em comentat que es prou elevat. Tot i així, també hem assenyalat la importància dels temes pendents de documentació i interpretació, claus per a un major apropament al coneixement històric de diferents moments del passat local i regional. Així, la excavació en extensió de tot el solar es farà seguint la metodologia arqueològica, sense gairebé mitjans mecànics (pic, pala, paletes, paletins, carretons, cabassos...) i elaborant la documentació necessària per a una correcta interpretació de les restes i de l'evolució i formació del propi jaciment arqueològic. Dins d'aquesta investigació, també entraran la neteja, l'inventari i l'enregistrament dels materials recuperats, on la ceràmica veurem que cobra especial importància. Finalment, la consolidació de les estructures recuperades i la seva adequació per a les visites serà un altre dels aspectes subjectes a aquest tema, és a dir, un tipus d'intervenció frontalment oposada a la reconstrucció i que no modifiqui l'aspecte de les estructures. En aquest tema hauran de destacar les tasques i aportacions que des de l'àmbit universitari es puguin donar.

Musealització. Un altre aspecte important, i amb base en la investigació, és de les tècniques expositives en jaciments arqueològics musealitzats, i en concret en un com el proposat, on el procés d'excavació es presenta com un reclam més per a la seva visita. En aquest sentit, creiem oportú assenyalar el seu estret vincle amb l'activitat investigadora i acadèmica, en tant que suposa una iniciativa en la que encara queda molt per treballar i de la que cal estar permanentment al dia dels avenços que puguin sorgir; novament l'àmbit universitari troba el seu protagonisme. A nivell conceptual, hem d'aclarir que la disciplina que s'encarregarà d'aquesta tasca és la Museografia, *"disciplina o ciencia (según se considere) que tiene como objeto principal las exposiciones, su diseño y ejecución, así como la adecuación y museización de determinados espacios para facilitar su presentación o comprensión"*[143]. Atenent la voluntat de consolidació esmentada anteriorment[144], la museografia haurà de cercar noves formes expositives per a la seva comprensió, i més prenent la consideració didàctica que se li vol donar sent capaç *"de traducir a niveles asequibles de divulgación los contenidos científicos o disciplinares más complejos"*[145], *"comprensible y congruente con el segmento de público u horizonte destinatario sobre el cual desea incidir"*[147]. En resum, aplicar tot un seguit de principis didàctics tant per al propi recurs, als públics o al personal del centre o espai musealitzat[147].

Formació. Aquest és un tema que es presenta estretament relacionat amb els altres, ja que el propi desenvolupament d'una de les parts del projecte requereix l'aspecte formatiu en diferents nivells. Formació relacionada amb els tècnics de patrimoni locals: cursos en aspectes com per exemple la participació, impartició de classes sobre el patrimoni local als beneficiaris identificats que formaran part important del projecte de posada en valor del nou recurs, tant per a aquells que s'integraran en els diferents equips d'excavació com a auxiliars d'arqueologia, com per a aquelles persones que

hauran de dur a terme el guiatge de les visites. Sobre aquests beneficiaris s'ha de seguir amb altres activitats formatives com són la prevenció de riscos laborals per als auxiliars d'excavació, o en temes de guiatge i homologar-los segons la normativa catalana amb l'accés a l'habilitació de guia de turisme[148]. D'altra banda, les escoles de primària hauran de trobar en el nostre projecte un filó important per a la complementació dels currículums acadèmics actuals, mitjançant un projecte pedagògic propi com el que actualment disposa el Museu, una guia de visita al jaciment adaptada. Com veiem, es posa de manifest la importància de l'educació per tal de despertar interessos i superar l'assistència a determinades activitats com un acte passiu[149]. Creiem estratègica l'aliança entre la societat educadora i els agents culturals reivindicant el caràcter intersectorial d'ambdós, per posar en valor les identitats culturals i la seva diversitat fent-los visibles[150]. Com diu Maricel Chavarria *"la cultura tiene más de educación que entretenimiento* (...) *construiremos una sociedad mejor si las escuelas participan de los procesos artísticos de hoy dia"*[151] una formació que encara que no pretengui artistes tampoc no creï únicament públics.

Difusió. Aquest tema destaca com a part indispensable de qualsevol política d'intervenció en el patrimoni, com la seva darrera fase, la seva gestió implica necessariament *"trabajar de manera coordinada y responder a una política cultural concreta en tres ámbitos principales: conocimiento, conservación y difusión"*[152]. Ja hem parlat de la necessitat i importància del guiatge en les visites com un dels centres d'atenció principals a l'hora d'elaborar, conceptualitzar, dissenyar i executar qualsevol producte turístic basat en els recursos culturals. Destacarem també l'adequació d'una senyalització informativa i interpretativa: la primera per fer visible el recurs i l'oferta que es fa[153]; la segona, el nivell d'interpretació, disposant missatges curts concebuts per atreure l'atenció i prioritzar la informació per no entorpir la comprensió del missatge[154]; entenem en aquest cas que també afecten a la seva accessibilitat però des d'un punt de vista més intel·lectual. També cal parlar de la nostra visibilització dins l'entorn *web* propi, del Museu i la Xarxa de Museus Locals de la Diputació, o de les Universitats participants, així com amb els mitjans escrits tradicionals com les revistes especialitzades i la premsa més general, o bé a través del butlletí local 'Viure Sant Boi'. El disseny i implementació de les exposicions itinerants són un altre dels continguts clau en aquets tema de, així com les comunicacions o conferències sobre l'estat de la qüestió dels resultats extrets fins al moment.

Participació. La manifesta crisi del model liberal representatiu i el model organitzatiu racional burocràtic[155] on les relacions verticals jeràrquiques i les comunicacions o decisions unilaterals predominen[156], es fa palesa per la creixent desafecció[157] envers les polítiques públiques i la ineficàcia de l'acció governamental respecte a unes demandes socials no detectades per la seva manca d'adequació als canvis socials actuals i als reptes que plantegen. Això també crea desigualtats en el repartiment del poder afectant al sector cultural[158]. És en el marc dels contextos locals on trobem el filó més adient per desenvolupar les iniciatives participatives[159], tant per la proximitat física i la proximitat de les qüestions abordades[160] envers la ciutadania, com pel seu dinamisme[161], que aporten un valor qualitatiu a les noves responsabilitats adquirides[162] en un espai cada cop més gran i complex, i que fa temps ha superat aquella imatge on la política local era sinònim de manteniment de les infraestructures i serveis bàsics de la ciutat[163].

Turisme cultural. A risc de tornar-nos a repetir, aprofitem per remarcar que a través de la consideració del patrimoni com a possible motor de dinamització econòmica hem volgut remarcar la necessitat d'adoptar criteris de sostenibilitat de forma paral·lela. D'aquí la especificitat de l'oferta que hem fet explícita: el turisme arqueològic, educatiu o d'investigació dirigit als estudiants d'ERASMUS dels graus d'humanitats. Es tracta de

que en previsió dels possibles impactes que produeix el turisme als territoris, intentem limitar el seu abasta per tal de potenciar-ne els positius i minimitzar-ne els negatius. Per aclarir-nos, a mode d'exemple[164]:

-Els positius serien els que revitalitzen l'interès dels autòctons per la seva cultura i la protecció de la mateixa en les diferents manifestacions, que aporten valor afegit a les destinacions turístiques, ajuden a disminuir la temporalitat del turisme, possibiliten el desenvolupament de petites localitats i diversifiquen la seva economia orientant-se a nous models de desenvolupament sostenible, creen llocs de treball directe i indirecte, enforteixen el treball conjunt entre els sectors cultural i turístic i d'altres interrelacionats, generen recursos que poden destinar-se al manteniment, protecció i millora dels llocs patrimonials i infraestructures, promouen les relacions entre pobles per a una major comprensió mútua antre amfitrions i visitants amb l'inetrcanvi cultural i d'experiències vitals, ofereixen el marc ideal per a la promoció de productes i artesania local, permeten recuperar o posar en valor altres recursos culturals de l'herència local integrant-los als projectes de desenvolupament local, poden generar noves infraestructures a les localitats d'acollida, etc.

-Els negatius: poden provocar "desculturització" del destí o banalització dels recursos culturals originant escenografies; poden generar sentiment de rebuig a la població amfitriona quan no es respecta la seva cultura o es produeix una excessiva pressió i massificació produint un sentiment d'invasió, poden afavorir una mercantilització extrema de les tradicions i cultura locals perdent el seu significat original, posant en perill valors i experiències vitals, pot aparèixer un mercat negre d'antiguitats o bens patrimonials mobles, provoquen sentiment de frustració o decepció en el visitant quan no es cobreix o respon a la imatge estereotipada produïda per una excessiva manipulació comercial del destí, en el contacte amb els turistes pot provocar aculturació en la població receptora, la construcció de nous equipaments i infraestructures poden erosionar la qualitat ambiental del lloc d'acollida si no hi ha una adequada integració funcional i paisatgística, etc.

Ja s'han anat senyalant d'una forma més o menys clara quines seran les maneres de fer perquè els objectius definits arribin als resultats desitjats. Però cal fer explícites i visibilitzar les estratègies que per a cadascun d'ells ens plantegem, evidenciant en cada cas la voluntat que l'elecció dels continguts tenen per assolir-los i que hem volgut posar de manifest. D'altra banda, pensem que la metodologia o les estratègies del projecte són una de les fortaleses que el mateix presenta, ja que no es tracten només de les idees que inicialment es puguin plantejar sinó s'aprofitar totes aquelles que de ben segur aniran nodrint una proposta de base participativa durant el procés, i amb una clara voluntat d'adaptació i reorientació en cas de detectar certes mancances o noves necessitats. Així, sense més preàmbuls, passem a definir i identificar les línies estratègiques.

Estratègies de continguts. La originalitat que veiem en la posada en valor d'un jaciment arqueològic en procés d'excavació és el primer dels aspectes que guiaran la resta de propostes a nivell de continguts. La dimensió procedimental del coneixement del patrimoni es veu d'aquesta manera reforçada i complementa l'oferta existent tant a nivell local com regional pel que fa al patrimoni cultural i arqueològic. Per dur a terme la difusió del projecte trobem que cal programar altres continguts que com a apèndix del primer han de ser encaminats cap a diferents sentits: mostra de resultats del procés d'investigació i discussió al voltant del mateixos a nivell acadèmic; mostra de resultats amb comunicacions i conferències periòdiques per al total de la ciutadania en el propi Museu; disseny d'exposicions itinerants per altres equipaments de la ciutat on veure els avenços de la excavació, amb una clara vocació didàctica capaç de traduir a nivells assequibles de divulgació els continguts científics o disciplinaris més complexos, utilitzant diversos recursos tècnics (sonors, audiovisuals, jocs...) per a una relació interactiva amb el públic. Pel que fa a la visita al jaciment hem de dissenyar uns continguts que serveixin per a un apropament vivencial del mateix; en aquest sentit es poden abordar diferents estratègies com: uns serveis de guiatge; serveis d'animació cultural a través de tallers didàctics (com per exemple d'arqueologia experimental), *gymkhanas* i altres; o el disseny d'una guia didàctica destinada a diferents públics i especialment per als escolars. Par acabar amb els aspectes de difusió, la idoneïtat de dinamitzar el projecte i el recurs a través de la eines telemàtiques hi és present com veurem en el següent apartat. Aprofitant la gran extensió del solar on s'ubica el jaciment, podem plantejar-nos el seu ús parcial per a l'organització d'altres esdeveniments culturals que facin que el nou recurs no els sigui aliè, que entronqui amb el dinamisme que històricament ha mostrat l'Ateneu Santboià com a institució sociocultural i amb l'activitat que més recentment s'ha anat duent a terme per part d'un grup de joves que, de forma espontània, han anat organitzant esdeveniments com la Festa Major Alternativa de Sant Boi o el festival de música independent Carxofa Rock; se'ns acudeixen, a més, altres manifestacions culturals com poden ser el teatre, la dansa, l'àmbit de la cultura més popular, l'aprofitament d'esdeveniments com la Mostra de Jazz, etc; però s'ha de tenir present que el primordial és que aquestes activitats siguin compatibles amb la conservació del jaciment, ubicar-les en zones pendents d'excavació o estèrils pel que fa al registre arqueològic i delimitant i protegint molt bé les zones sensibles. Una altra estratègia a destacar a nivell de continguts és aquella que te a veure amb els aspectes formatius del projecte per a les persones que participaran en la seva posada en valor; el coneixement històric de la localitat i de la regió, la interrelació del jaciment amb altres recursos patrimonials o els cursos orientats a la tasca ha desenvolupar (guiatge, animació cultural, català, riscos laborals, mètodes i tècniques per al desenvolupament de projectes participatius, etc.) són elements necessaris per a l'assoliment dels nostres objectius. Finalment, la importància de les restes descobertes i el potencial informatiu que allotgen per a una

possible revisió del coneixement històric que va del Món Antic a l'Alta Edat Mitjana obre portes cap a l'organització de congressos per a professionals i acadèmics i doni major visibilitat al projecte i al municipi envers a l'exterior.

Estratègies de participació. El fet de que part de la població del propi municipi pugui formar part del projecte a través de diferents vies, fa que aquest sigui quelcom més que la proposta d'un grup de tècnics més o menys experts en les diferents matèries. La cerca de la seva implicació en el procés d'excavació o en la seva pròpia difusió i atenció en tant que el jaciment ha d'esdevenir recurs visitable, i tot i que limitada pel temps de sis mesos que marquen el desenvolupament del Plans d'Ocupació, vol derivar en una revalorització del propi patrimoni però, sobretot, que aquest esdevingui el vehicle a través del qual els veïns s'empoderin del mateix, que se'l facin seu independentment del seu origen o condició. Això, a més, pot ajudar a que familiars, veïns, amics i coneguts se'ls desperti la curiositat d'apropar-se al jaciment i a la resta de recursos patrimonials, així com descobrir a través de les diverses propostes i activitats que es faran, de vegades descentralitzant-se als barris, algun aspecte que sigui del seu interès. El tercer sector, d'altra banda, veurà la possibilitat de complementar la seva pròpia oferta en un lloc que, per la seva aposta per una col·laboració intersectorial a nivell cultural, pot alhora enriquir-se del seu dinamisme en un context de reciprocitat i de potenciació de sinergies col·laboratives i de corresponsabilitat; fet que mitjançant la invitació a formar part d'una futura unitat de gestió pot fer-se realitat. A aquesta també seran convidats agents locals individuals amb certa experiència en l'àmbit del patrimoni en general, de forma que el coneixement de la realitat local estarà ben assegurat a l'hora de gestionar el projecte a llarg termini. Complementàriament, el destacat protagonisme que s'ha volgut donar a les institucions universitàries, és a dir, la signatura d'un conveni de col·laboració que apropi a experts i catedràtics en Arqueologia, en Història Antiga i Medieval o en Museologia, que impliqui també a alumnes, ja sigui per complementar la seva formació o recavar dades per a un estudi o investigació més especialitzat, farà que els resultats sobre el coneixement històric que aporti el jaciment siguin el més rigorosos possibles.

Estratègies de dinamització econòmica. Aquest aspecte ens apropa a una de les necessitats més urgents en les que es troben actualment els veïns del municipi; el treball. La possibilitat que oferiran els esmentats Plans d'Ocupació per a la contractació de mà d'obra local s'ha volgut aprofitar; tot i que som conscients del seu limitat impacte suposen una oportunitat per adquirir noves competències en una experiència que els pugui servir per a una futura cerca de feina, inclús en altres sectors econòmics, en tant que, alhora, porten aparellada activitats formatives vàlides per a tal efecte. Tot i l'actual conjuntura econòmica, el turisme de base cultural és tot un filó per a la posada en marxa d'estratègies de diversificació econòmica local; de forma que la seva presa en consideració ha de ser present, tot i la especificitat de l'oferta plantejada inicialment, i cercar nous mercats en un futur no gaire llunyà atenent els ja esmentats principis de sostenibilitat turística. Els impactes indirectes de l'activitat han de ser també esmentats, tant pel que fa a la necessitat de béns de consum (eines per a l'excavació, màquines excavadores, balles de delimitació, estructures metàl·liques per adequar-nos a criteris d'accessibilitat en determinades zones, etc.) i serveis provinents d'altres sectors (vigilància, transports, etc.). La instal·lació d'un bar/cafeteria amb possibilitat d'obertura lliure, més enllà de l'horari que s'estableixi per a la visita del jaciment i aprofitant en exclusiva el seu servei per les activitats culturals que s'hi organitzin, pot ser un recurs important per a l'autofinançament del projecte. D'altra banda, la cerca de subvencions a diferents nivells administratius (local, provincial, autonòmic, estatal i europeu) i la implicació econòmica que es pugui trobar en alguna universitat o empresa privada també poden ajudar a aquesta tasca.

S’establirà una política de preus que tingui en compte grups i famílies, així com uns bons per a l’accés a la resta de recursos com són el museu i les termes.

Ara toca fer la presentació de les activitats concretes del projecte, aquella part en que l'acció es la protagonista i en la que el projecte confia la possibilitat d'aconseguir o de contribuir a aconseguir alguns dels objectius plantejats. Aquesta és la fase del projecte amb la que sovint ens mostrem al públic i el requereix perquè es pugui dur a terme. El context, els continguts, els objectius i les estratègies definides anteriorment són la guia a través de les quals justifiquem la seva elecció. La forma de presentar-les serà mitjançant unes fitxes d'activitat elaborades a l'efecte, i en les que identifiquem l'activitat i diferents variables que hi intervenen en la mateixa, així com les relacionem directament amb els objectius traçats, sovint coincidents.

Activitats principals.

Nom	Excavació arqueològica.
Descripció	Excavació en extensió, mitjançant metodologia arqueològica, de tot el solar. L'activitat porta aparellada la documentació de les restes trobades mitjançant fitxes descriptives, dibuixos i fotografia, de forma que facilitin una posterior interpretació.
Destinataris	Col·lectiu de joves aturats i altres col·lectius vulnerables.
Lloc	Ateneu Santboià.
Durada	Estimació de 3 anys.
Recursos humans	Arqueòleg director encarregat de coordinar tota la intervenció (professor universitari); tres arqueòlegs encarregats dels treballs d'excavació (professionals del sector veïns de Sant Boi, estudiants de doctorat); dotze auxiliars d'arqueologia (col·lectiu de joves aturats i altres col·lectius vulnerables), alumnes de les universitats.
Infraestructura	Caseta per guardar eines, màquina excavadora (puntualment).
Difusió	A través de la OTG local i de CORINSERT, cartells de convocatòria a equipaments municipals, cunyes de ràdio, butlletí municipal Viure Sant Boi, *web* de l'Ajuntament i Museu, correspondència a entitats, creació perfil de *facebook*...
Pressupost	50.000 € (sous investigadors, lloguers, eines, màquina excavadora...).
Objectius afins	- Excavar amb metodologia arqueològica l'extensió del solar on és l'Ateneu Santboià. - Establir convenis d'investigació amb universitats. - Augmentar el coneixement històric del Nucli Antic. - Renovació constant i progressiva dels continguts i forma del discurs museogràfic. - Superar la desconnexió psicològica dels santboians envers al centre patrimonial de la ciutat, el Nucli Antic. - Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi. - Implicar a la ciutadania mitjançant el desenvolupament d'un treball comunitari de posada en valor del patrimoni. - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local. - Apropar als joves a la cultura i les seves activitats. - Oferir Plans d'Ocupació per a col·lectius vulnerables. - Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic - Cercar ajudes i subvencions econòmiques per al projecte (públiques i privades). - Foment per a l'associacionisme cultural relacionat amb temes patrimonials (Amics del Museu...). - Augmentar el número de visites al conjunt dels equipaments patrimonials preexistents que conformen les Termes Romanes, l'Arxiu i el Museu.

Nom	Estudi de materials.
Descripció	Neteja, dibuix, reconstrucció i inventari de material ceràmic recuperat per a una posterior interpretació cronològica de les estratigrafies arqueològiques.
Destinataris	Homes i dones en edat de risc d'exclusió sociolaboral i altres col·lectius

	vulnerables.
Lloc	Museu de Sant Boi de Llobregat (laboratori).
Durada	Estimació 3 anys.
Recursos humans	Arqueòleg director encarregat de coordinar tota la intervenció (professor universitari); tres arqueòlegs encarregats dels treballs d'excavació (professionals del sector veïns de Sant Boi, estudiants de doctorat); Homes i dones en edat de risc d'exclusió sociolaboral i els auxiliars d'arqueologia abans esmentats, alumnes de les universitats). Supervisió i suport dels tècnics municipals.
Infraestructura	Sala per a l'estudi de materials recuperats amb aixetes.
Difusió	A través de la OTG local i de CORINSERT, cartells de convocatòria a equipaments municipals, cunyes de ràdio, butlletí municipal Viure Sant Boi, correspondència a entitats, *web* de l'Ajuntament i Museu, creació perfil de *facebook*...
Pressupost	25.000 € (en gran part compartit amb l'activitat d'excavació).
Objectius afins	- Inventari de materials arqueològics recuperat i restauració per a la seva exposició (segons valoració). - Establir convenis d'investigació amb universitats. - Augmentar el coneixement històric del Nucli Antic. - Renovació constant i progressiva dels continguts i forma del discurs museogràfic. - Superar la desconnexió psicològica dels santboians envers al centre patrimonial de la ciutat, el Nucli Antic. - Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi. - Implicar a la ciutadania mitjançant el desenvolupament d'un treball comunitari de posada en valor del patrimoni. - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local. - Apropar als joves a la cultura i les seves activitats. - Oferir Plans d'Ocupació per a col·lectius vulnerables. - Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic - Cercar ajudes i subvencions econòmiques per al projecte (públiques i privades). - Foment per a l'associanisme cultural relacionat amb temes patrimonials (Amics del Museu...).

Nom	Musealització del jaciment.
Descripció	Disseny i implementació de diferents mètodes interdisciplinars de musealització que ofereixin un apropament vivencial del mateix tot respectant el desenvolupament normal de l'excavació arqueològica. Utilització de nous recursos expositius que permetin al visitant construir els propis coneixements de forma lúdica, que afavoreixi la interrelació de conceptes, l'exploració, que sigui diversificada, estimuli la imaginació i permeti divertir-se.
Destinataris	Tots els públics i amb especial atenció a les escoles.
Lloc	Jaciment arqueològic Ateneu Santboià.
Durada	3-4 anys.
Recursos humans	Museòleg, pedagog, arqueòleg, quatre persones per al control d'accessos, 3 guies. Implicació del personal del servei pedagògic de l'actual museu a diferents nivells altres experts i professionals locals de l'àmbit patrimonial en general.
Infraestructura	Centre d'acollida i consigna (Museu de Sant Boi de Llobregat).
Difusió	Premsa especialitzada, cartells i fulletons a equipaments municipals, cunyes de ràdio, butlletí municipal Viure Sant Boi, correspondència a entitats, *web* de l'Ajuntament i del Museu, creació perfil de *facebook*...
Pressupost	30.000 €.
Objectius afins	- Oferir un recurs patrimonial original i complementari als existents. - Establir convenis d'investigació amb universitats. - Renovació constant i progressiva dels continguts i forma del discurs museogràfic. - Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi. - Implicar a la ciutadania mitjançant el desenvolupament d'un treball comunitari de posada en valor del patrimoni (guiatge, control d'accessos...) - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i

	intergeneracional. - Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local. - Seguir apostant pel treball transversal amb les escoles de primària locals i obrir-se a la resta de la comarca i la província. - Consolidar i complementar l'oferta d'activitats de difusió del patrimoni arqueològic dels serveis municipals. - Apropar als joves a la cultura i les seves activitats. - Foment per a l'associacionisme cultural relacionat amb temes patrimonials (Amics del Museu...). - Creació d'un producte turísticocultural sostenible. - Elaboració d'un Pla Director del nou recurs patrimonial i una guia per a la seva comprensió (sobretot pels escolars). - Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic. - Cercar ajudes i subvencions econòmiques per al projecte (públiques i privades). - Establir una política de preus (individual i grupal) i abonaments adequada a la realitat econòmica dels diferents públics. - Augmentar el número de visites al conjunt dels equipaments patrimonials preexistents que conformen les Termes Romanes, l'Arxiu i el Museu. - Establir un sistema d'indicadors unificat per als diferents recursos i l'utilització de diferents eines metodològiques per a la recopilació d'informació (enquestes d'opinió, grups de treball, observació...) seguint les directrius marcades per la Diputació de Barcelona i fent noves propostes.

Nom	Campus universitari d'Arqueologia.
Descripció	Incorporació a les tasques d'investigació i posada en valor d'alumnes universitaris de diferents disciplines afins al projecte, amb especial atenció cap als becats ERASMUS de la resta d'Europa.
Destinataris	Alumnes universitaris (ERASMUS).
Lloc	Jaciment arqueològic, Museu de Sant Boi.
Durada	2 mesos (per tres estius).
Recursos humans	Els que disposi la Universitat encarregada de coordinar el projecte.
Infraestructura	Museu de Sant Boi (aules i sales) per a possibles formacions.
Difusió	Universitats d'Història i Humanitats (especialització Arqueologia o Història Antiga o Medieval), premsa especialitzada, butlletí municipal Viure Sant Boi, *web* de l'Ajuntament i del Museu.
Pressupost	10.000 €.
Objectius afins	- Excavar amb metodologia arqueològica l'extensió del solar on és l'Ateneu Santboià. - Establir convenis d'investigació amb universitats. - Augmentar el coneixement històric del Nucli Antic. - Renovació constant i progressiva dels continguts i forma del discurs museogràfic. - Inventari de materials arqueològics recuperats i restauració per a la seva exposició (segons valoració). - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Incrementar els vincles amb el centre UNED de la localitat. - Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic. - Cercar ajudes i subvencions econòmiques per al projecte (públiques i privades). Creació d'un producte turísticocultural sostenible.

Activitats complementàries.

Nom	Exposicions itinerants
Descripció	Mostra dels resultats de la investigació arqueològica mitjançant exposicions itinerants en diferents equipaments culturals i cívics municipals.
Destinataris	Tots els públics.
Lloc	Equipaments municipals.
Durada	Cada sis mesos.
Recursos humans	Museòleg, pedagog, arqueòleg. (poden ser del propi equip tècnic municipal).
Infraestructura	Transport de l'exposició i muntatge.

Difusió	Cartells i fulletons a equipaments municipals, cunyes de ràdio, butlletí municipal Viure Sant Boi, correspondència a entitats del barri, *web* de l'Ajuntament i del Museu, creació perfil de *facebook*...
Pressupost	10.000 €.
Objectius afins	- Oferir un recurs patrimonial original i complementari als existents. - Renovació constant i progressiva dels continguts i forma del discurs museogràfic. - Superar la desconnexió psicològica dels santboians envers al centre patrimonial de la ciutat, el Nucli Antic. - Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi. - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local. - Consolidar i complementar l'oferta d'activitats de difusió del patrimoni arqueològic dels serveis municipals. - Creació d'exposicions temporals itinerants pels casals de barri, biblioteques i altres equipaments municipals amb un resum dels resultats obtinguts durant l'excavació. - Foment per a l'associacionisme cultural relacionat amb temes patrimonials (Amics del Museu...). Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic. - Cercar ajudes i subvencions econòmiques per al projecte (públiques i privades). - Augmentar el número de visites al conjunt dels equipaments patrimonials preexistents que conformen les Termes Romanes, l'Arxiu i el Museu.

Nom	Congrés d'experts.
Descripció	Mostra acurada dels treballs d'excavació arqueològics i dels resultats obtinguts. Compartir experiències en l'àmbit de la museologia amb altres professionals.
Destinataris	Investigadors i professionals de l'arqueologia i la museologia.
Lloc	Museu de Sant Boi o Auditori de Can Massallera (segons necessitats d'aforament)
Durada	Un cada any.
Recursos humans	Organitza personal municipal.
Infraestructura	Projector, equip de so, refrigeris, carpetes, còpies de les comunicacions per escrit.
Difusió	Universitats d'Història i Humanitats (especialització Arqueologia o Història Antiga o Medieval), premsa especialitzada i general, butlletí municipal Viure Sant Boi, *web* de l'Ajuntament i del Museu, cartes a determinats agents locals.
Pressupost	5.000 €.
Objectius afins	- Establir convenis d'investigació amb universitats. - Augmentar el coneixement històric del Nucli Antic. - Renovació constant i progressiva dels continguts i forma del discurs museogràfic. - Organització de *simposiums* i congressos relacionats amb la temàtica (arqueologia, difusió del patrimoni...) - Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi. - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Incrementar els vincles amb el centre UNED de la localitat. - Consolidar i complementar l'oferta d'activitats de difusió del patrimoni arqueològic dels serveis municipals. - Foment per a l'associacionisme cultural relacionat amb temes patrimonials (Amics del Museu...). - Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic. - Augmentar el número de visites al conjunt dels equipaments patrimonials preexistents que conformen les Termes Romanes, l'Arxiu i el Museu. - Establir un sistema d'indicadors unificat per als diferents recursos i l'utilització de diferents eines metodològiques per a la recopilació d'informació (enquestes d'opinió, grups de treball, observació...).

Nom	Comunicacions als barris.
Descripció	Com a inauguració de les exposicions itinerants es planteja fer una petita

	comunicació de com van avançant les tasques d'investigació arqueològica en la que hi intervinguin els veïns participants del projecte i oferir-los, al mateix temps, un espai on explicar la seva experiència.
Destinataris	Tots els veïns del barri i les seves entitats.
Lloc	Casals de barri.
Durada	Cada sis mesos (paral·lelament a les exposicions)
Recursos humans	Tècnics municipals, beneficiaris del projecte, conserge de l'equipament, col·laboració de les entitats.
Infraestructura	Projector, equip de so, refrigeris.
Difusió	Cartells i fulletons a equipaments municipals, cunyes de ràdio, butlletí municipal Viure Sant Boi, correspondència a entitats, *web* de l'Ajuntament i del Museu, creació perfil de *facebook*...
Pressupost	3.000 €.
Objectius afins	- Oferir un recurs patrimonial original i complementari als existents. - Renovació constant i progressiva dels continguts i forma del discurs museogràfic. - Superar la desconnexió psicològica dels santboians envers al centre patrimonial de la ciutat, el Nucli Antic. - Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi. - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local. - Consolidar i complementar l'oferta d'activitats de difusió del patrimoni arqueològic dels serveis municipals. - Creació d'exposicions temporals itinerants pels casals de barri, biblioteques i altres equipaments municipals amb un resum dels resultats obtinguts durant l'excavació. - Foment per a l'associacionisme cultural relacionat amb temes patrimonials (Amics del Museu...). - Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic. - Cercar ajudes i subvencions econòmiques per al projecte (públiques i privades). - Augmentar el número de visites al conjunt dels equipaments patrimonials preexistents que conformen les Termes Romanes, l'Arxiu i el Museu.

Nom	Guiatge i altres elements per a la interacció.
Descripció	(tallers didàctics, gymkhanas, guia didàctica,
Destinataris	Tots els públics i especialment escolars.
Lloc	Jaciment arqueològic Ateneu Santboià.
Durada	Tot el procés de 3 anys.
Recursos humans	3 guies a renovar cada 6 mesos (plans d'ocupació).
Infraestructura	
Difusió	Cartells i fulletons a equipaments municipals, cunyes de ràdio, premsa especialitzada i general, butlletí municipal Viure Sant Boi, correspondència a entitats, *web* de l'Ajuntament, *web* del Museu, *web* del projecte, creació perfil de *facebook*...
Pressupost	5.000 €.
Objectius afins	- Oferir un recurs patrimonial original i complementari als existents. - Renovació constant i progressiva dels continguts i forma del discurs museogràfic. - Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi. - Implicar a la ciutadania mitjançant el desenvolupament d'un treball comunitari de posada en valor del patrimoni (guiatge, control d'accessos...) - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local. - Seguir apostant pel treball transversal amb les escoles de primària locals i obrir-se a la resta de la comarca i la província. - Consolidar i complementar l'oferta d'activitats de difusió del patrimoni arqueològic dels serveis municipals. - Apropar als joves a la cultura i les seves activitats. - Foment per a l'associacionisme cultural relacionat amb temes patrimonials (Amics del Museu...). - Creació d'un producte turísticocultural sostenible.

	- Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic. - Augmentar el número de visites al conjunt dels equipaments patrimonials preexistents que conformen les Termes Romanes, l'Arxiu i el Museu.

Nom	Activitats formatives.
Descripció	Cursos diversos: Història local i patrimoni en general, Animació Cultural, Riscos Laborals, català, congressos...
Destinataris	Totes les persones implicades en la gestió del projecte
Lloc	Museu de Sant Boi, l'Olivera, Biblioteca.
Durada	Cada 6 mesos segons plans d'ocupació, i altres estimacions per concretar.
Recursos humans	Personal tècnic de l'Ajuntament, docents externs, docents del Servei Local de Català
Infrastructura	Segons docents.
Difusió	A través de la OTG local i de CORINSERT, cartells de convocatòria a equipaments municipals, cunyes de ràdio, butlletí municipal Viure Sant Boi, correspondència a entitats, *web* de l'Ajuntament i Museu, creació perfil de *facebook*...
Pressupost	3.000 €.
Objectius afins	- Superar la desconnexió psicològica dels santboians envers al centre patrimonial de la ciutat, el Nucli Antic. - Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi. - Implicar a la ciutadania mitjançant el desenvolupament d'un treball comunitari de posada en valor del patrimoni (excavació, guiatge, altres tasques relacionades amb la investigació, control d'accessos...) - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local. - Apropar als joves a la cultura i les seves activitats. - Foment per a l'associacionisme cultural relacionat amb temes patrimonials (Amics del Museu...). - Posar a l'abast de l'equip tècnic les eines formatives necessàries per a una correcta gestió de la proposta.

Nom	Pàgina *web* aplicació per a *smartphones*.
Descripció	Lloc *web* 2.0 on periòdicament s'actualitzi la informació desvetllada en el procés d'investigació, on es puguin penjar textos divulgatius, fotografies i vídeos (també de la gent que lliurement hi vulgui participar o mitjançant un concurs). Una aplicació per a *smatphone* que sigui una audioguia del jaciment.
Destinataris	Tots els públics, però especialment els joves.
Durada	Duració del projecte.
Recursos humans	Programador *web* i documentalista encarregat de gestionar les aplicacions i sota supervisió de la Unitat de Gestió (implicació personal tècnic de l'Ajuntament).
Difusió	Altres planes *web* que tractin el patrimoni històric i arqueològic, Viure Sant Boi, plana web de l'Ajuntament i del Museu
Pressupost	15.000 €
Objectius afins	- Oferir un recurs patrimonial original i complementari als existents. - Renovació constant i progressiva dels continguts i forma del - discurs museogràfic. - Superar la desconnexió psicològica dels santboians envers al centre patrimonial de la ciutat, el Nucli Antic. - Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi. - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local. - Consolidar i complementar l'oferta d'activitats de difusió del patrimoni arqueològic dels serveis municipals. - Apropar als joves a la cultura i les seves activitats. - Creació d'un espai *on-line* per a la divulgació, per a la participació 2.0... - Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic. - Augmentar el número de visites al conjunt dels equipaments patrimonials preexistents que conformen les Termes Romanes, l'Arxiu i el Museu.

Nom	Publicacions finals.
Descripció	Que recullin des dels aspectes més científics per un cantó, i d'altres de més divulgatius per un altre.
Destinataris	Investigadors especialitzats i tot el públic.
Durada	Un cop s'acabi el projecte.
Recursos humans	Redacció per part dels arqueòlegs que han intervingut i de pedagogs.
Difusió	En revistes especialitzades, cunyes de ràdio, butlletí Viure Sant Boi, Biblioteques, Universitats, a la seu del Servei Territorial d'Arqueologia, Sant Jordi, etc.
Pressupost	3.000 €
Objectius afins	- Oferir un recurs patrimonial original i complementari als existents. - Augmentar el coneixement històric del Nucli Antic. - Augmentar el coneixement històric i territorial dels ciutadans de Sant Boi. - Seguir apostant pel treball transversal amb les escoles de primària locals i obrir-se a la resta de la comarca i la província. - Apropar als joves a la cultura i les seves activitats. Invertir més recursos per a la investigació i difusió del patrimoni arqueològic.

Serveis i activitats derivades.

Nom	Concerts, teatre i altres.
Descripció	Es tracta d'aprofitar espais habilitats al jaciment per dinamitzar-lo mitjançant activitats culturals de format petit/mitjà que impliquin altres sectors de població i que els permeti gaudir del lloc i del seu emplaçament privilegiat, fent-lo més proper.
Destinataris	Tots els públics (local).
Lloc	Jaciment de l'Ateneu Santboià.
Durada	Puntual, mesos d'estiu, coincidència amb Festa Major, Festival Altaveu i altres.
Recursos humans	Altres tècnics municipals (cultura i participació).
Infraestructura	Escenari, equip de so, il·luminació.
Difusió	Cartells i fulletons a equipaments municipals, cunyes de ràdio, premsa especialitzada i general, butlletí municipal Viure Sant Boi, correspondència a entitats, *web* de l'Ajuntament, *web* del Museu, *web* del projecte, creació perfil de *facebook*...
Pressupost	15.000 €
Objectius afins	- Oferir un recurs patrimonial original i complementari als existents. - Superar la desconnexió psicològica dels santboians envers al centre patrimonial de la ciutat, el Nucli Antic. - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local. - Consolidar i complementar l'oferta d'activitats de difusió del patrimoni arqueològic dels serveis municipals. - Apropar als joves a la cultura i les seves activitats. - Dinamització mitjançant el treball intersectorial amb altres àmbits de la cultura (música, arts escèniques, cultura popular...).

Nom	BAR/CAFETERIA
Descripció	Servei de bar/cafeteria per als visitants al jaciment, o per aquells que volen gaudir de les activitats derivades esmentades o del lloc on s'ubicarà (entrada independent).
Destinataris	Tots el públics.
Lloc	Jaciment.
Durada	Tot el projecte.
Objectius afins	- Oferir un recurs patrimonial original i complementari als existents. - Superar la desconnexió psicològica dels santboians envers al centre patrimonial de la ciutat, el Nucli Antic. - Crear un espai de socialització dels individus que sigui intercultural i intergeneracional. - Combatre qualsevol idea estàtica de la realitat social i cultural local. - Consolidar i complementar l'oferta d'activitats de difusió del patrimoni

	arqueològic dels serveis municipals. - Apropar als joves a la cultura i les seves activitats. - Dinamització mitjançant el treball intersectorial amb altres àmbits de la cultura (música, arts escèniques, cultura popular...) - Instal·lació de serveis complementaris (botiga, cafeteria).

123- 'Enquesta de consum i pràctiques culturals infantils 2007-2008'; pp. 46-47; a: http://www.idescat.cat/cat/idescat/publicacions/cataleg/pdfdocs/ecpci2007-08.pdf.
124- 'Enquesta de consum i pràctiques culturals 2006', pp. 93-95; a: http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxius%20GT/ecpc06_gen08.pdf.
125-'Jornada de Debat Pla de Govern Municipal 2012-15'. Informe de resultats. Sant Boi de Llobregat (octubre de 2011); a: http://www.santboi.cat/.
126- *Ibídem*, p. 6.
127- *Ibídem*, p. 8
128- *Ibídem*, p. 10; fet que no s'ha tingut en compte en les jornades de debat.
129- *Ibídem*, p. 11.
130- *Ibídem*, p. 14.
131- Cf. a CHIAS (2012), pp. 20-21.
132- Cf. a CHÍAS (2012), p. 14.
133- 'Estadístiques de Turisme a Barcelona 2009. BARCELONA TURISME (ABRIL 2010)'; a: http://professional.barcelonaturisme.com/files/8684-584-pdf/Est2009.pdf; pp. 7-10.
134-Veure: http://www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/ca/muhba_domus_sant_honorat.html.
135- Veure: http://www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/ca/muhba_via_sepulcral.html.
136- Veure: http://www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/es/arqueologia_urbana.html.
137- Veure: http://www.parcarqueologic.cat/cat/imgpcn/home.asp.
138- Veure: http://www.museudebadalona.cat/.
139- Veure: http://www.arqueotur.org/.
140- Veure: «*España, destino número 1 de la beca Erasmus*» (03/03/2009). http://www.publico.es/espana/205878/espana-destino-numero-1-de-la-beca-erasmus.
141- Cf. a ASENSIO, Mikel i POL, Elena, '*Evaluación de exposiciones*'; pp. 527-631.
pp. 552-556)
142- Aquests dos tipus d'avaluació són els escenaris ideal per a l'ús de *mock-ups*: muntatges efímers construïts específicament per avaluar un aspecte concret.
143- HERNÀNDEZ CARDONA, Francesc Xavier 'Museografía didáctica'**;** pp. 49-50.
144- *Idídem*, p. 51.
144- PÉREZ-JUEZ GIL (2006), pp. 131-132; una actuació obligatòria per a aquells que s'han de mantenir in situ, per fer front a les variacions externes com la humitat, la erosió o la temperatura, però sense modificar l'apariència de les estructures de forma que es presenta el jaciment en la forma en que està sent descobert.
146- HERNÀNDEZ CARDONA, p. 52.
147- Veure SANTACANA, J. *'Museografía didáctica, museos y centros de interpretación del patrimonio histórico'*, pp. 63-101.
148-Per exemple, trobem una convocatòria a: http://www.gencat.cat/eadop/imatges/5573/10040048.pdf.
149- ROSELLÓ (2010), p. 34.
150- *Ibídem*, p. 34.
151- CARBÓ RIBUGENT (2010), p. 21.
152- SERRA ROTÉS, Rosa i FERNÁNDEZ CERVANTES, Magda 'Musealización didáctica de conjuntos monumentales', p. 408.
153- Senyals situades en punts estratègics de la xarxa viaria més propera al recurs com la que s'hauria d'instal·lar en zones dels voltants i que afecten a la seva accessibilitat, des d'un punt de vista més físic.
154- A SANTACANA, J. *'Museografía didáctica, museos y centros de interpretación del patrimonio histórico'*, p. 93.
155- Descrit per Max Weber a: *La política como vocación.*
156- VALLÉS, pp.17-20.
157- Diferents estudis ho venen subratllant des de fa uns anys, com per exemple el de P.NORRIS 1999.
158- BALTÀ i PASCUAL (2010), p. 11; formes culturals menys reconegudes (menys influència).
159- *Ibídem*, p. 7 ; "Imprescindible abordar la dimensió local de la cultura" on "la cultura urbana té un paper destacat"; "ciutat pol creatiu"; i p. 11: "Administracions locals estan més ben posicionades que no els estats".
160- G. PARRY et alt. (1992).
161- BALTÀ i PASCUAL (2010), p. 11; cf. Pascual (2007) "la identitat de les ciutats és òbviament dinàmica"p. 11.
162- *Ibídem*, p. 8.
163- *Ibídem*, p. 8.
164- Relació extreta de la consulta de dos textos referents com el de Toselli (2006), p. 179 i Troitiño (2004).

BALTÀ, J. i PASCUAL, J. Cultura i ciutat: la gestió de les polítiques culturals locals. Materials UOC, assignatura Fonaments i Conceptes de les Polítiques Culturals. 2010.

CARBÓ RIBUGENT, Gemma. Les relacions entre educació i cultura. Materials UOC, assignatura *La Cultura a la Societat Contemporània*. Mòdul 3. 2010.

CHÍAS SURIOL, Josep. Segmentació, posicionament i marca en turisme cultural. Materials UOC, assignatura: El turisme com a pràctica de consum; mòdul 4, 2012.

NORRIS, P. *Critical Citizens*. Oxford, Oxford University Press, 1999.

PARRY, G. *et al. Political participation and democracy in Britain*. Cambridge, Cambridge University Press, 1982.

PASCUAL, J. i DRAGOJEVIĆ, S. Guía para la participación ciudadana en el desarrollo de políticas culturales para ciudades europeas. *[document en línia]. Bucarest: Interarts / ECUMEST / Fundació Europea de la Cultura.* http://www.eurocult.org/uploads/docs/579.pdf. 2007.

PÉREZ-JUEZ GIL, Amalia. *Gestión del patrimonio arqueológico*. Barcelona, Ed. Ariel, 2006.

ROSELLÓ, D. Sistemes de planificació de les polítiques culturals. Materials UOC, assignatura Fonaments i Conceptes de les Polítiques Culturals. 2010.

TROITIÑO VINUESA, M. A. (2004). *Potencialidades y limites en el Uso Turístico del Patrimonio Cultural.* Fòrum de Barcelona [articulo en línea]. Diálogo Internacional: Turismo, Diversidad Cultural y Desarrollo Sostenible. Barcelona. A: http://www.fundacioforum.org/down/49esp.pdf#page=83.

TOSELLI, Claudia. (2006). *Algunas reflexiones sobre el turismo cultural.* PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural [articulo en línea]. Vol. 4, núm. 2. Págs. 175-182. [Data de consulta: 1/04/2010]. http://www.dipalme.org/Servicios/Informacion/Informacion.nsf/d5eda4da81a73132c1256fcb005a3b1b/2777038571b6a4e6c125728100468ee4/$FILE/Art%C3%ADculo%20Claudia%20Toselli.pdf.

SANTACANA MESTRE, Joan i SERRAT ANTOLÍ, Núria (coords.). *Museografía didáctica*. Ed. Ariel, Barcelona, 2005.

-HERNÀNDEZ CARDONA, Francesc Xavier *'Museografía didáctica'*, pp. 23-61.
-SANTACANA, J. *'Museografía didáctica, museos y centros de interpretación del patrimonio histórico'*, pp. 63-101.
-SERRA ROTÉS, Rosa i FERNÁNDEZ CERVANTES, Magda '*Musealización didáctica de conjuntos monumentales'*; pp. 395-471.
-ASENSIO, Mikel i POL, Elena, '*Evaluación de exposiciones*'; pp. 527-631.

VALLÈS, J.M. 'La Democràcia Local cap al segle XXI', a: Botella (ed.), La ciutat democràtica. Barcelona, Ediciones del Serbal, 1999, (pp. 17-20).

Dades d'interès:

'Enquesta de consum i pràctiques culturals infantils 2007-2008'; pp. 46-47; a: http://www.idescat.cat/cat/idescat/publicacions/cataleg/pdfdocs/ecpci2007-08.pdf.

'Enquesta de consum i pràctiques culturals 2006', pp. 93-95; a: http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/Arxius%20GT/ecpc06_gen08.pdf.

'Jornada de Debat Pla de Govern Municipal 2012-15'. Informe de resultats. Sant Boi de Llobregat (octubre de 2011); a: http://www.santboi.cat/.

'Estadístiques de Turisme a Barcelona 2009. BARCELONA TURISME (ABRIL 2010)'; a: http://professional.barcelonaturisme.com/files/8684-584-pdf/Est2009.pdf; pp. 7-10.

Ateneu Santboià

OPERATIU

- OPERATIU

CRONOGRAMA.....64

ESTRUCTURA ORGANITZATIVA i PERSONAL TÈCNIC.....73

COMUNICACIÓ.....77

POLÍTICA DE PREUS.....79

INFRAESTRUCTURA.....80

FACTORS JURÍDICS.....83

GESTIÓ ECONÒMICA.....85

AVALUACIÓ.....87